

НҮЛДЭ ТУГАЙНГАА ХИИСЭЭГЭЭР...

«Буряад хургуули ямар байхаб» гэхэн дүхэриг шэрээхээ

гээшэ хүйһөөрөө холбоотой түрэн тоонто нютагһаа ходоржо, ууган эхэ хэлэнһээ таһаржа, элинсэгэйнгээ заншалта эдэе хоол мартаха ёһогүй. Үхибүүе эгээн түрүүн эхэ хэлэн дээрэнхэ үгэ холбожо хургаха хэрэгтэй. хургуулин наһанай болохоходонь, түрэл хэлэндэнь хургахань бэлэн бэшэ. Буряад Республикын Конституци соо гүрэнэй хоёр хэлэндэ хургаха гэжэ бэшэгдэнхэй. Гадна Россин Хуралсалай болон эрдэмэй министерство үндэһэн арадай хэлэ республикын бүхы хургуулинуудта заадаг байхы зууршална. Теэд иимэ бэлэн хуулинууд юундэ бээлүүлдэгдэнгүйб, анхарагданагүйб? Хаанаһаа, хайшаа дүүлһэн, хэн гээшэбиб гэжэ хуби заяагаа бэдэрэн тэмтэрхөгүйн тула эртэһэн хэмжээнүүдые абаха саг ерээ. Сагай эрхээр ажабайдал хубилна гэжэ гараа дэлгэгдээ, бүхы юумэнтэй эбэшөөд хууһаар бэшэл даа.

дээрэ диктант гү, али изложени бэшүүлхэ хэрэгтэй. Гэхэ зуура, багшанарта тухатай номууд, пособинууд, нэрэ томьёогтой толинууд, шэнэ терминүүд зохёогдожо, хэблэгдэхээр болонхой.

Буряад Республикын Хуралсалай болон эрдэмэй министерствын эмхидхэн «Буряад хургуули ямар байхаб?» гэхэн «дүхэриг шэрээдэ» нэрэ солотой эрдэмтэд, дээдэ болон дунда хуралсалай эмхинүүдэй багшанар, национальна хургуулинуудай директорнууд, тэдэнэй орлогшонор, районнуудай, мүн городой хуралсалай управлениүүдэй дарганар, буряад арадай Конгрессэй, ВАРК-ын түлөөлэгшэд хабаадажа, амин шуухала хөөрөлдөө үүсхэбэ.

Анхандаа олон предметүүд буряад хэлэн дээрэ заагдадаг байгаа. Иимэ хуралсаа гарагшадай дундаһаа хэды олон суутай, солотой эрдэмтэд урган гарааб! Гауса Хэжэнгийн районһоо 6 доктор, профессор ургаһан байха юм. Харин Москвада ажаһуудаг академик П.Р.Атутов 7-дохи класс хүрэтэр бүхы предметүүдые буряад хэлэн дээрэ үзэжэ гараһан. Жэнхэни хайхан буряад хэлэе шудалһан хүнүүд лэ ямаршы эрдэмэй орьёлуудые ядамаргүй даһан байдаг гэжэ Г.А.Тармаевай баталхада, «зүб даа, ухаатайл бодолнууд» гэжэ хажуу тээһэ дуулдана нэн. Буряад арадай ёһотойл патриот Григорий Алексеевичэй гүнзгы бодомжо «дүхэриг шэрээгэй» залуур болоо гэжэ баталмаар.

«хургуулинууд хүгжэнэ бэшэ, харин арай шамай гарасалдана бэрхэшээл сэхтэй энэ сагта» гэхэн үгэнүүдээр республикын хуралсалай болон эрдэм наукин министр С.Д.Намсараев «дүхэриг шэрээ» нээжэ, гол асуудалһаа хажуу тээшэ халин ходооронгүйгөөр сэхэ руунь хөөрөлдэхы, тодо тобшоор дурадхалнуудые оруулхы дурадхаа. хургаал заабари болгон абамар сээни бодолнуудые сээжын өөрһоо хубагтан задарууһан элдхэлшээ олон байгаа. Тэдэниие булгынь богино мэдээсэл соо багтаажа шудахагүй байһан тула хуряангы тобшолол хээд туршаа.

Эхин классуудта үхибүүдые буряад хэлэн дээрэ хургадаг байха тухай олон дурадхалууд ороһон байна. Шата шатаарнь хуралсал үнгэргэхэ гээшэ зүбтэй ха гэжэ багшанарай наһамжануудые дуулаа нэм. хуралсалай эмхинүүдтэ абитуриентын оролтын шалгалтануудые барихада, өөрын дураар буряад хэлэн

Улаан-Үдын «Медвежонк» гэжэ саад-хургуулин үхибүүдэй амаршалга, Улаан-Үдын 1-дэхи лицей-интернадай «Наран» ансамблин концерт хаража, баярлахын ехээр баярлаабди. Монгол угсаатанай, буряад зоний хур хуудын хээсээ дэшыё хүнэхэгүй байһаниие үхибүүдэй хайхан нааһан үшөө дахин гэршээлээ.

«Дүхэриг шэрээхээ» бадарһан ошон зоний сэдхэхэдэ түүдэг болон носог лэ!
Дарима ЭРДЫНИЕВА,
журналист.
ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ:
С.Д.Намсараев, М.Р.Чойбонов
хөөрөлдөөнэй үегэ.

Акционернэ «Амта» бүлгэмэй генеральна директор, «Русская община» гэхэн нийтын эмхини түрүүлэгшэ С.И.Пронин:

«Аласай замда арадай заншал хүндэлхэ»

Михаил Митупов:
«Эффективное лечение - от постоянного пополнения знаний»

ЗАЯВЛЕНИЕ

пресс-секретаря Президента Республики Бурятия

В последнее время средства массовой информации активно обсуждают тему якобы намечаемых Президентом Республики Бурятия Л.В.Потаповым кадровых перестановок в руководстве республики. Сообщения подобного рода со ссылками на информационные источники опубликовали «Столичная газета», а также газета «Вечерний Улан-Удэ».

Президент Республики Бурятия уполномочил меня довести до сведения средств массовой информации и широкой общественности, что публикации подобного рода не имеют под собой никаких оснований. Нынешний состав Правительства напряженно работает над решением стоящих перед народом Бурятии социально-экономических проблем. Глава республики считает, что распространение через печатные СМИ слухов о кадровых перестановках носит провокационный характер.

Таким образом, вся ответственность за распространение несоответствующих действительности сведений лежит на главных редакторах и учредителях вышеуказанных средств массовой информации.

Советник (пресс-секретарь) Президента Республики Бурятия А.П.КАПУСТИН.
г.Улан-Удэ
2 февраля 1999 года

ҮРЭТЭЙ УУЛЗАЛГЫН АШААР УРИНҮҮД ТҮЛЭГДЭХЭНЬ

Буряад Республикын Президент Л.Потапов Москвада финансын министрэй орлогшо В.Христенкин ударидалга доро үнгэрһэн регионуудай хүтэлбэрлэгшэдэй зүблөөндэ хабаадажа, 20 миллион түхэригэй ссуда Буряадтаа «асарба». Энээн тухай Л.Потаповай пресс-секретарь А.Капустин журналистнуудта понедельнигтэ болоһон брифинг дээрэ мэдээсэбэ.

Тэрэнэй хэлэһээр, ерэнэн мүнгэн бюджетнэ һалбарин хүдэлмэрлэгшэдэй январь нарын салин түлэлгэдэ сүм зорюулагдаха юм. Республикын Финансын министрствэдэ салин түлэхэ талаар тусхай график бэлдэгдээд, аймагуудай захиргаанууд руу эльгээгдэхэ юм.

Мүн Республикын Президент Россин Пенсиейн

жасые эрхилэгшэ В.Барчугтай уулзажа, Буряадай Пенсиейн жасада туһаламжа үзүүлхэ талаар хөөрөлдэбэ. Республика дотор пенси түлэлгэ 76 үдэрөөр хожомдожо, үринь 241 млн. түхэригтэ хүрэнхэй. Жэшээлхэдэ, январь нарада 69,8 млн. түхэриг суглуулагдаһан байна гэжэ А.Капустин тодорхойло.

Удаань Президентын болон Правительствын хэблэлэй албанай хүтэлбэрлэгшын уялга дүүргэгшэ Б.Балданов Экономикын министрствын сэнгүүдэй комитедэй профсоюзнуудай советтэй зүбшэжэ, хилээмэнэй болон хүнэй рознично шэнэ сэнгүүдые тогтооһон тухай мэдээсэбэ.

Батамүнхэ БАЛДАНОВ.

ХОЛЫН АЙМАГУУДА МОРДОБО

Буряад Республикын Президент Потапов Түхэнэй, Ахын аймагуудта албанай хэрэгээр хүрээбэ.

Правительствын гэшүүг, Захиргаанайнь харюусалгата хүдэлмэрлэгшэд сүт ябалсаа. Түрүүшын хоёр үдэр Леонид Потапов Түхэнэй аймагай Тооро, Түхэн, Аршаан, Таһархай, Толтой, Жэмһэг хүрэхэ зорилготой. Арадай ажахын ба социальна элдэб объектиүүдэй хүдэлмэрлэгшэ танилсаха, хүн зоштой уулзаха юм. Аймагай түбтэ Хэрэнэй ба дутын хууринуудта ажаһуугшагтай уулзалга үнгэргэхэ.

Ахын райондо Президент алташагай Самарта, Боксон, Сорог, Орлик хууринуудта хүрэхэ. Самартада Леонид Потапов Холын уурхайн ажалтай танилсаха, Боксондо хүдөө ажахын «Туяа» кооперативта, мүн Сорогой фермерскэ ба хубин ажаһуунуудта хүрэхэ. Аймагай түбтэ Президент хуури зоштой уулзаха.

Республикын толгойлогшо энэ долоон хоногой эсстэ ишислэл хотогоо бусаха.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

У ПОСЛА БИРМЫ ОСОБАЯ ПРОСЬБА

В эти холодные зимние дни в нашей республике находится посол Союза Мьянма (Бирмы) в Российской Федерации У Кхин Ньонг. Посол прибыл с особой просьбой - получить разрешение на строительство пагоды в Бурятии в знак укрепления дружбы между нашими народами и самое

главное - для духовного просвещения приверженцев учения Тхеравада.

Эту идею одобрил вице-премьер Правительства Бурятии Владимир Агалов и пообещал оказать всемерную поддержку со стороны правительства. Господина посла сопровождают председатели

«Духовного управления буддистов России» Нимажап Илюхинов, председатель буддийского женского монастыря Дарима Цынгуйева. Кстати, в Бирме сейчас учится один монах из Бурятии.

Багмажап ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ.
Фото Радна-Нимы Базарова.

ДУГАРЖАБ ДАШИЕВАЙ ТООСООТО КОНЦЕРТ

Буряад оронойнай солото хүбүүдэй нэгэн, СССР-эй арадай артист Дугаржаб Цыренович Дашиев байгша оной май нара соо 60 наһатай болохонь. Хонгёо найхан хоолойгоороо холо ойгуур суурхадан Дугаржаб Цыреновичтай дэлхэйн суута оперонуудай гай геройнуудай образуудые ялас гэмээр, үгэншэмэ тодоор харуулахана гадна, угсаата арадайгаа жэжхэни найхан дуунуудые онсо шэжэстэйгээр, шагнашын зүрхэ сэдхэл хүдэлгэмээр гүйсэдхэдэг, бурханна үгэншэн бэлэгтэй хүн даа. Толорно найхан ордон соошье, халын гүүртэ, отарын маладташье талаан бэлэгэ тэгшхэнээр бэлэгдэдэг солото хүбүүмнай ойгсоо баярай тоосоото түрүүшын концерт Буряадай телерадиокомпанин арадай хүжэмэй аркестртэй опера болон баледийнээр ордон соо январин 27-до үгэбэ. Хоёр бүлээнэ бүридхэн үгэ концертын нэгдэхэ хахадна бэлэгтэй залуу композитор Нурбэ Дамирановай дуунууд гүйсэдхэдэг. Харин хоёрдохон хубидань Анатолий Андреевэй элдэб үгэдэ бэлэгтэй дуунуудые Дугаржаб Дашиев Буряад Республикын габыата артист Дамба Зандановтай гүйсэдхэжэ, буряад дуунда дуратайшуулай зүрхэ сэдхэдые урма баяраар халмага.

зохёохы ажалдань бүри ехэ амжалта хүсэбэ.
Дугаржаб Цыренович тоосоото удаадахи концертүүдэе Чингис Павловой, Сергей Манжигеевэй, Базар Цырендэшиевэй болон бусад композиторнуудай дуунуудые гүйсэдхэхэ байгана мэдүүлбэ.
Далай ХУБИТУЕВ.
Зураг дээрэ: СССР-эй арадай артист Дугаржаб Дашиев концертын үгэдэ.
Юрий Зяблицевай фото.

Арадай Хуралай депутатта кандидат

ЗОНДО ТУҢАЛХА СЭДЬХЭЛТЭЙ

Хүн хээн бүтээн ажалаараа олондо мэдээжэ болодог. Нэгэ зариман оролдосото ажалаараа, харин нүгөөдүүлүн эмхидхэхи, ударидахы шадабаряараа суурхадат ааб даа. Харин Дмитрий Михайлович Убеев хүн зоной мүнөөнэй байдалые үнэн зүбөөр ялас гэмээр харуудагаараа олон уншагшадта мэдээжэ болохоор үнэнэй хүн.

Дмитрий Убеев ажабайдалые найн мэдээг тула, бүхи бэлэг шадбаряара Эхэ оронойнгоо хүгжэлтэдэ сүм зорюулаад, наһанайнгаа үгэншэ ядуу байдалда ороһон ветерануудай байдал тухай тон хурсаар бэшэһэн статья болон тэмдэглэлүүдые зүрхээр хүдэлгэн уншахаар байдаг. Тиймшье байнгүй яхаб. Эдир бага наһанһаа мүнөө бодотор юрын зоной байдалые өөр дээрэ үзэһэн хурда имэ үгэншэмэ хурсаар харуулаха юм даа.

Һунгуулин Краснофлотско 56-дахы округоор Буряад Республикын Арадай Хуралай депутатта кандидаттаар бүлэг һунгагшадтаар дэбжүүлэгдэһэн Дмитрий Убеев хүнгэн промышлшностиин инженер-механик мэргэжэлтэйше хаа, баганаа бэлгэхэ шуналаа ажабайдал найнаар мэдэхэ болоһон хойно журналистын хүнэр ажалда зорюулан хүн гэһэнэ.

Дмитрий Михайлович Убеев Эрхүүгэй областин Алайрай районий түб Хүтэлигтэ инженерэй бүлэдэ 1950 ондо түрэнһэн юм.
Зүүн Сибирин

технологическа институтта орожо, инженер-механигай мэргэжэл абаһанайнгаа удаа Улаан-Удын прибор бүтээлгын нэгдэлэй 30-дахы цехтэ мастераар ажалайнгаа намтар эхилһэн бэлэй. Эндэ хүдэлхэ үедөө хүдэлмэриншэн хүнэй ажабайдалтай дүтөөр танилсаһан байха. Хүдэлмэриншэн хүнэй абари зангые тодорхойгоор харуулан очерк, зураглалуудые «Правда Бурятия», «Бурятия» газетэнүүдтэ толиажа, олондо мэдээжэ болоһон байна. Журналистын ороо ажалда һургаһан багшанарайн тоодо бэлэгтэй бэрхэ журналистууд Александр Гомбоев Анатолий Левченко хоёр байһан юм.

Энэ округто аяр 19 хүн Арадай Хуралай депутатай нэгэ һуурын түлөө шагнахаар тэмсэжэ байна. Депутада кандидаттауд өөһэдүйнөө хүсэ шадалаар, ухаан бодолынгоо, болбосоролынгоо зэргээр һунгагшадтай дунда идхалгын хүдэлмэри ябуулахдаа, элдэб найдуулгануудые үгөө юм бээ. Эндэ бултынь зэмлэхэе наһанайнгай. Зүгөөр Дмитрий Михайлович бүлэг нүхэдтээе уулзалгануудые үнгэргэхдөө, мүн һунгагша бүхэнэй гэртэнь орожо, байра байдалаарнь бүри дүтөөр танилсахадаа, динлэнхи зоной тулюур байдалтай болоһынь мэдэрнэ. Эдэ уулзалгануудай үгэдэ Дмитрий Михайлович тулюур байдалтай хэдэн хүнүүдтэ туһаламжа хүргөөдхибэ. Уһын бэтэй дайнай ветеранай телефоной болуулагдахада, түлөөһынь бага

баганаар хүсэдүүлхээр хотын телефоной станцин директор Г.Б.Жамбаеватай хөөрэлдэжэ, тэрэһинь хүдэлгэхэ болгоо. Инвалид эхэнэртэ мүн лэ туһа хүргэһэн байна.

Энэ хүлөөтэ үгэдэ үдэрөөр шахуу гэхээр нэгэ хэдхэн заримашуулай баяжашахада, юрын зоной һуудал байдал даншые хаа ехээр муудашаба. Эгээ энэхэн үгэдэ зоной һуудал байдалые бодотоор хамгаалха сэдхэхэтэй хүниие Арадай Хуралда һунгабал, ажалшан арадай, үндэр наһатайшуулай, ажабайдалайнмай эрээдүй үхибүүдэй талые алшые талаһаан хамгаалһан хуулинууд абтаха, бэлүүлэгдэхэ зэргэтэй. Ажалша хүнэй эрхые Арадай Хуралда хамгаалха депутатай болохо гээ хаа, **Дмитрий Михайлович Убеев**е һунгабал, хожомоо шүүжэһые болохот гээд һунгагшадта һануулаа.
Далай ХУБИТУЕВ.

Амаршалга
ЛУРБЭ БУДОЖАТОВИЧ БАЗАРОВЫЕ
«Россия Федерациян хүдөө ажыхын габыата хүдэлмэрилэгшэ» гэхэн үндэр нэрэ зэргээрнэ үнэн зүрхэһинөө амаршалаад, ута наһа, удаан жаргал, согтой дорюун ябахыень хүсэнэбди.
Үглөө бүри нара устманжа,
Үглөө бүри бурхандаа зальбаржа,
боди сагаан сэдхэл сэдхэжэ,
буянтай, хэжэгтэй ябахатнай бэлтэгой!
Эгэшэ хуряахайтаншын.

Кандидат в депутаты Народного Хурала

ПРЕДЛАГАЮ СВОИ ЗНАНИЯ И ОПЫТ

Я, Тарханов Н.И., мне 45 года. Родился в Октябрьском поселке, в многодетной семье рабочего. Окончив 52-ю школу в Улан-Удэ и отслужив в армии, работал на строительстве жилья в г. Улан-Удэ, в том числе и в 41 квартале. Окончив в 1982 году институт, получила специальность инженера-строителя. С 1986 года работаю в Совете Министров республики, где занимался вопросами строительства, жилищно-коммунального хозяйства, архитектурой. Там был избран председателем профсоюзного комитета. В 1990 году получила специальность политолога.

В 1994 году был приглашен на работу в Народный Хурал на должность консультанта. Позднее был направлен на учебу в Российскую Академию государственной службы. Защитив на отлично дипломную работу по теме «Состояние и проблемы законодательской деятельности в РФ», окончил академию и получил специальность юриста.

Опыт работы в высших органах исполнительной и законодательной властью, знания, полученные в академии, позволяют мне отчетливо видеть пороки и недостатки в сфере государственного управления, а также пути их устранения. Но должен сказать, что попытки что-либо изменить в этой системе или заставить ее действовать в соответствии с законодательством сопряжены с немалыми трудностями и противодействием.

Например, в 1998 году мною в Советский народный суд был подан иск на Министерство экономики в защиту прав 70-летнего инвалида труда, отработавшего на севере более 30 лет, которому в числе других северян министерство незаконно снизило размер субсидий на приобретение жилья на 10 млн. рублей. Обоснованность этой жалобы была подтверждена Прокуратурой и на имя министра было направлено представление с требованием устранить нарушение закона, которое последним было проигнорировано.

Рассмотрение этого дела в судебных инстанциях республики показало, что правосудие у нас порою осуществляется не по закону, а в угоду власти предержащим.

Сейчас материалы по этому делу мною направлены в Верховный суд России и я уверен, что в конечном итоге права этого инвалида будут восстановлены.

Увы, по подобным случаям еще много. Безусловно, обладая депутатским мандатом, гораздо проще одерживать высоких чиновников в подобных случаях, не опасаясь при этом негативных последствий.

Но складывается парадоксальная ситуация. Вокруг нас разгул преступности и коррупции, вопиющее бесправие простого человека. И в это время в Хурале нет ни одного депутата-юриста. Кто же сможет противостоять этому беспределу?

В случае моего избрания, борьбу с этими явлениями буду считать первоочередной задачей. Чтобы в первую очередь она исполнялась в части социальной защиты детей и стариков, борьбы с преступностью и коррупцией, создания новых рабочих мест, охраны здоровья и бесплатного медицинского обслуживания, своевременных выплат зарплат, пенсий и пособий. Уважамые избиратели, призываю вас 7 февраля сделать свой осознанный выбор!

Кандидат в депутаты городского совета по Ранжуровскому избирательному округу № 11 ДАМДИНОВ АЛДАР ВАЛЕРЬЕВИЧ

Родился 28 марта 1971 г. в поселке Хоринск, в семье учителей. После окончания исторического факультета ВГПИ им. Д.Банзарова был оставлен при кафедре Всеобщей истории в качестве ассистента.

С 1993 по 1997 гг. работал заместителем декана исторического факультета БГУ по воспитательной работе. За четыре года он сумел создать сплоченный студенческий коллектив, привлечь его к активной общественной жизни.

В 1996 г. А.В.Дамдинов с успехом защитил кандидатскую диссертацию в Иркутском государственном университете.

Его диссертация посвящена внешней политике Российского государства в Центрально-Азиатском регионе в конце XIX - начале XX вв.

Как ученый-историк известен не только в Бурятии, но и за ее пределами. Его хорошо знают в ВУЗах Иркутска, Читы, Улан-Батора. А.В.Дамдинов пользуется заслуженным авторитетом, как специалист по актуальным проблемам истории Бурятии XX в. Он ответственный секретарь общества «Бурятия-Монголия», член совета Фонда Агвана Доржиева. Обладает хорошими организаторскими способностями. С 1997 г. заведует кафедрой всеобщей истории БГУ. Проживает в общежитии. Женат, сыну шесть лет.

Из программы:

Главная проблема, которая волнует всех жителей города - это жилищно-коммунальная реформа. В сложившейся ситуации первоочередной задачей считаю проведение мероприятий по улучшению качества услуг жилищно-коммунального хозяйства, сохранение действующих тарифов.

В 1996 г. была принята

программа реконструкции исторической части города. Но, к сожалению, она не работает в полном объеме и поэтому я выступаю за активизацию действий в этом направлении - законодательную защиту старинной части города, защиту ее от наводнения.

Все понимают - без образования нет будущего. Наш университет последовательно выступает за гарантированное государственное образование, за создание стройной системы: дошкольное учреждение - школа - университет - специалист. Мы за качественное образование. И я как представитель Бурятского государственного университета буду в полной мере отстаивать эти принципы.

В настоящее время самые незащищенные категории населения - это дети и пенсионеры. Общество, которое не заботится о престарелых и детях - это общество без прошлого и будущего. Все свои усилия направляю на сохранение муниципальных льгот для малообеспеченных слоев общества, на правовое обеспечение социальных гарантий.

ОНСО ХҮШЭР БАЙДАЛТАЙ НЮТАГУУДТА

нэгэ байгуулгатай экономикотой Закаменск хото, Захааминай аймагай Баянгол, Холтосон поселогууд Правительствын шиидхэбэрээр оруулагдаба.

Буряад Республикын Правительствын Президиумэй цүүдэл заседаниин Закаменск хотодо үнгэргэгдэхэнэй удаа нимэ шиидхэбэри абтаба. Нютагай өөхэдэн хүтэлбэриин

захиргаануудта эдэ нотагуудта адресна гүрэнэй туһаламжа үзүүлэлгээр Буряадай Правительстватай хэлсээнэй проект богони болзорто бэлдэхыень дурадхагдаа.

Правительствын Тогтоолоор «Захааминай аймагай социальна-экономическа байдалай тогтоничолгын

Программа» баталагдаа. Нормативно-хуули ёһоной, үйлэдбэриин, социальна халбарида 1999-2000 онуудай туршада түбхын түрүүндэ бэелүүлэгдэхэ хэмжээнүүдхээ, мүн 2001-2005 онуудта бэелүүлэгдэхэ дундуур болзорой, тэршэлэн энэ жэлдэ нотагай өөхэдэн хүтэлбэриин бэелүүлэхэ хэмжээнүүдхээ энэ программа бүридэнэ.

МВД-гэй ГОЛ ЗОРИЛГО – ЭМХИДХЭГДЭМЭЛ ХУУЛИ БУСА ЯБАДАЛУУДАЙ ЭБСЭШЭГҮЙ ТЭМСЭЛ

Буряадай Президент Леонид Потапов МВД-гэй коллегииин үргэдхэмэл заседанида үнгэрэгшэ гарагай зургаанда хабаадаба. Комиссиин заседанида министрствын хүдэлмэрийн дүнгүүд харагдаба, мүн байгша ондо хуули буса ябадалуудтай тэмсэлгын болон хуули ёһо сахилгын асуудалнууд анхарагдаба.

Леонид Потапов милициин подразделениүүдгэй хүтэлбэрлэгшэдгэй урда үгэ хэлэхэдгээ, үнгэрэгшэ жэлдэ министрствын ябуулан хүдэлмэрийн хангалтатай гэжэ тоолобо гээд республикын толгойлогшын пресс-секретарь Андрей Капустин мэдээсэбэ.

Гэхэтэй хамта социальна-экономическа орёо хүшэр байдал Буряадта хуули буса ябадалуудтай олошоролгодо нүлөөлнэ гэжэ Президент онсо тэмдэглэбэ. Хүнэй ами наһа хороохо ябадалууд олошорно, хулгай дээрмэ хэхэ, хүшиие тонохо хэрэгүүдгэй тоо гээшлэнэ.

Буряадай МВД-гэй булюу анхарал хангуулха зорилгонуудтай гунда эмхидхэгдэмэл хуули буса ябадалуудтай эбсэшэгүйгөөр тэмсэхэ зорилго шухала гэжэ Леонид Потапов нэрлэбэ. Тэршэлэн республикын харьяата газарта наркотигуудтай синдикагуудтай түлөөлэгшэдгэй нэбтэрэн орохо туршалгануудыг хэргылхэ, архиин зүйлүүдгэй дэлгүүрые тогтоничоруулгада шэглүүлэгдэхэн хэргэл хэлсээнүүдые бэелүүлхэ, хуули буса ябадалуудыг хэргылэгдэгдэ нийтын бүригдэлүүдгэй хабаадагач заншалыг хэргэлхэ шухала гэжэ тэрэ хэлэхэн байна.

ШУХАЛА ҮЙЛЭ ХЭРЭГ

Энэ бэшэг соо республикын гүрэнэй албан зургаануудай 1999-2000 онуудта бэелүүлэхэ зорилгонууд болон хүдэлмэрийн шухала шэглэлүүд найруулагданхай.

Эрхэ түлөөлэлгэтэ болзортоо Буряад Республикын Правительствын бэелүүлэхэ холын хараатай зорилго хадаа хүнэй нэрэтэй түрэгтэйгөөр ажаһууха зохид эрхэ байдал байгуулга мүн. Засагай зургаануудай болон олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлүүдэй нягта харилсаа холбоогүйгөөр энээнине туйлаха аргагүйбди гэжэ энэ бэшэг соо тэмдэглэгдэнэ. Олондо мэдээсэлгын ба ноуса бэшэ байлгын гурим, засагай эрхэтэдтэ дүтэ байлга манай нийтын ажабайдалай заншал болохо ёһотой.

Тэмдэглэмээр найн талануудай хажуугаар дутуу дундануудшые ушарна. Түбхын түрүүндэ республикын социально-экономическа болон политическэ хүгжэлтын асуудалнуудаар, тэрэнэй нийтын ажабайдал болон акционернэ бүлгэмүүд, банкнууд, хүдөө ажахы тухай удхатай материалнууд дугалдана. Гол шухалань гэхэдэ, дэлгүүрэй оршондо байһан хүн олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлүүдэй анхаралһаа алдагдана.

Олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэлүүд обществын сэдхэл бодолой талаар элүүр байлгыг хамгаалгада, эрхэтэдэй оюун ухаанай үндэр шанар шэжэнүүдые хүмүүжүүлгэдэ горитой үүргэ дүүргэхэ байна.

Буряад Республикын Президентын болон Правительствын хэблэлэй албан.

ФОРМЫ ХӨЖӨЙСТӨВӨННИЙН

ФЕРМЕРСТВО СОСТОЯЛОСЬ

Неоднозначно отнеслись к Дашибаловым, когда они пошли в фермеры. Некоторые сельские выражали сомнения, другие одобряли их решение. Цырендоржи, глава семьи, знавший сельский труд не по книжке, а испытавший все его «прелести» на своей шкуре сызмальства, был непреклонен.

Пойдем, попробуем, не боги, ведь, горшки обжигают, - убеждал жену Ахамацпырепу и сына Бато, прибывшего по его вызову из Улан-Удэ.

Они первыми в Чиндалее начали новое дело - фермерство. Это было в 1991 году. Работавший в ту пору главным экономистом местного хозяйства Цырендоржи, неплохо, как ему казалось, разобрался с правительственными документами по развитию крестьянско-фермерского движения.

Взяв причитавшиеся пай на землю, скот, старый трактор, вышли из колхоза. По справедливости заметим, что правление пошло навстречу, выделив 270 гектаров земли на самом краю территории колхоза, в местности Хужартай (Солонцовое), так скажем, на родовых поместьях его предков до коллективизации. Трудовато было вначале самостоятельно вести хозяйство, уже не надеясь на помощь колхоза, чему многие сельские привыкли за годы прежней власти. На одном старом тракторе, доставшемся как их доля, залатанном подзаборными деталями, по правде говоря, много не сделаешь. Не успевали новоспеченные фермеры. Жили и работали по принципу «взялся за гуж, не говори, что дюж». Тянуть надо было. Первый год около 10 гектаров овсом заняли на бросовой пашне в одном из распадкамов. К осени вымахали на удивление многозерные колосья. Куда лучше, чем на соседних колхозных полях. Когда подошла комбайны хозяйства на уборку, фермеры попросили пройтись по их участку. Прикинули - где-то 150 центнеров овса в бункерном весе сгрузили во дворе. Это уже немало для одной семьи, казалось им. Обязались свиньями, голов десять поросят

купили за зиму. Хорошо подкормили зернофуражом овец более 1000 голов. Хватило сена, накопленного летом на низине Хужартайки, пади не всегда плодородной, оголенной местами большими плешинами соли-хужиры по берегам речушки. Зимой с помощью приглашенных из центральной усадьбы работников поставили дом, куда поселился сын с женой Баирмой. Обновили капитально устаревшие скотные дворы бывшей чабанской стоянки. Зиму провели хорошо, неплохой приплод получили, шерсти настригли весомые. Но работы было непочатый край. Весной посеяли распаханные еще на 10 гектаров, заняли пшеницей, обменяв овес на семена этой культуры. Достали немного удобрений, которые оказались очень кстати. Хотя лето выдалось сухое, на радость фермеров на их участке выпали не только раз кратковременные ливневые осадки.

Завидовали соседи колхозники: «У Дашибаловых опять удача». Они на зерно стали арендовать земли для сенокоса у соседнего Могойтуйского колхоза Акшинского района. Ведь поголовье увеличивалось. Тогда еще цены на промышленные товары были высокие. Они сумели купить немало стройматериалов, ГСМ и другие нужные изделия. Расплачивались безболезненно за электроэнергию. Взяли в банке немного кредита и купили автомашину «Москвич» «Турфи» и ГАЗ-53. Так осваивали навыки самостоятельного ведения частного производства. Построили еще дом, коровник, свинарник и подновили другие помещения. Благо, использовали лес на вершине той пади, где обосновались фермеры.

В последующие годы обстановка усложнилась. Выручка стала скудной из-за дешевизны производимой продукции в результате введенной пожницы цен. Но Дашибаловы не растерялись, как некоторые частники, рассчитывавшие без труда ловить рыбку из пруда. Чиндалейские первопроходцы трудятся, приспосабливаясь к конъюнктуре рыночной стихии. Долгов ни перед кем на сегодня

у них нет. Еще унитарное предприятие округа за 4 тонны шерсти не рассчиталось. Год на год не приходится. Если в позапрошлом году фермеры вышли с убытком в двадцать тысяч рублей, то нынче с прибылью более чем в 10 тысяч рублей, как сказал Цырендоржи Дашибалов. Но у него немало продукции, за которую сегодня можно выручить живые деньги. В его собственности 240 овец, 70 голов крупного рогатого скота, 60 свиней, не один десяток птиц и прочей живности.

Реализуют в Чите, Дульдурге, других местах в год говядины, баранины, свиному до 26 тонн высшей кондиции, так как на частном дворе редко встретишь худую скотину, ставят молоко Дульдургинским детсадам и яслям. Сейчас из 30 дойных коров около десяти дают молоко, из которого стали сбивать сливочное масло, которое продают по 50 рублей за килограмм. Нынче зерна собрали по 12 центнеров на круг из 70 гектаров. Это очень неплохо. Скот обеспечен сеном, изюшки в 10 зародов продали. Имеют полный набор сенокосной техники: от косилки и граблы до стогамота. Они выручают малосемейного фермера, который, правда, в период разгара сенокоса приглашает на помощь родных из центра хозяйства.

Долго мы разговаривали с Дашибаловыми. Не жалуют они, что избрали самостоятельное хозяйство. Как они сказали, налоги терпимы, а вот материально-технические затраты очень велики. Дорого все. По словам главы семьи, у них «создано товарное хозяйство», т.е. производят мясо, молоко, шерсть не только для собственного потребления, но и много больше вывозят на рынок.

Фермерство у них состоялось.

Цырен ГОНГОРОВ.

Хүдөөгэй байдал ямар бэ?

ҮРИ ШЭРИГҮЙГӨӨР...

Мүнөө үедэ Хэжэнгийн аймагта таряашадай 304 ажахы, 10 хүдөө ажахын кооператив, хизаарлагдамал харюусалгатай нүхэсэл, 6233 үмсын ажахы тоологдоно. Янза бүрийн зөөритэй эдэ ажаһуунуудта 18224 эбэртэ бодо мал, тэдэнэй тоодо 7095 үнээн, 2350 морин, 9616 хониин, 4630 гахай үбэлжэжэ байна. Аймаг соо байһан бүхы эбэртэ бодо малай 28 процентий, мориной 58 процентий, хониной 67, гахайн 15 процентий томодхогдоһон ажахынууд болон кооперативуудта, нүхэсэлүүдтэ тоологдоно. Харин үмсэдэ эбэртэ бодо мал, гахай яһала олоор баригдадаг болонхой.

Энэ баримта юу гэршэлнэб гэхэдэ, аймагай бүхы совхозуудыг нэгэ доро бодомжогүйгөөр тараһанай шалтаган болоо гэхээр юм.

Гэбэшье һүүлэй үедэ элдэб янзын зөөритэй ажахынууд үхэр малайнгаа тоо тэдгөйе олошоруулха, мүн ашаг шэмыень найжаруулха талаар нотагайнгаа эрхэ байдалда тааруу үүлтэртэ мал үсхэбэрилхые эрмэлзэнэ.

Хизаарлагдамал харюусалгатай «Могсохон» нүхэсэлэй (Б.Н.Жамьянов), хүдөө ажахын «Ород», «Вознесенский» кооперативуудай (Н.Б.Рыбдылов, Г.М.Воронин), таряашадай «Залаата» ажахын (С.Г.Гунсурунов) хүтэлбэрлэгшэд мүнөөр ехээр дутагдажа байбашье, арга хургыень оложо, үүлтэртэ мал үсхэбэрилхые хүгжөөхэ зорилгоёо амжалтатайгаар бэелүүлжэ байна. Жэшээнэ, «Могсохон» нүхэсэлэй түрүүлэгшэ Б.Н.Жамьянов наһаараа залуушые наа,

богонихон болзорой туршада ажалша бүхэриг коллектив байгуулжа шадаа гэхэ шухала.

1998 ондо аймагай ажахынууд 10826 гектар талмай дээрэ орооно тарижа, дүц хамта 139561 центнер ургаса хуряагаа гэхэ гү, энэнь нёдондонойхиноо 16907 центнер ехэ болоо. Үнгэрхэн жэлэй зун, намарай уларилэй хөр таарамжагүй байбашье, аймаг соо гектар бүриһөө дунда зэргээр 14,2 центнер ургаса абтаба бшуу. Таряашадай, энэ амжалтада Одарюгай хүтэлбэрлэдэг «Сатури» ажахынхид гектар бүриһөө 29,6 центнер орооно сулуулаа гээд оцолмоор. Тус ажахын туйлаһан амжалтань республика соошые нилээд үндэр дүн болоно бшуу. Жэлһээ жэлдэ орооно таряанай тогтууритай ургаса абадаг Чисаанын «Колос», Ушхайтын «Залаата», «Могсохон» ажахынуудай таряашад урдайнгаа сольё алдаагүй юм. Ерэхэ хабарай тарилада хэрэгтэй 24390 центнер хүрэнгын орооно хаагданхай.

Б.Н.Рыбдыловэй хүтэлбэрлэдэг «Ородой-Адаг» кооператив, Ц.С.Сандакжановой хүтэлбэрлэдэг «Хэжэнгэ» нүхэсэл хабарай тарилада, ургаса хуряалгада гэжэ абahan зээлиэ аймаг соогоо түрүүлэн бусаажа шадаа.

Таряашадай «Залаата» ажахы, хизаарлагдамал харюусалгатай «Хэжэнгэ» нүхэсэл, Чисаанын таряашадай «Колос» ажахы гэгшэд олзо оршогтойгоор жэлээ түгэсэбэ.

Д.ДЫМШЕЕВ, Хэжэнгийн аймагай хүдөө ажахын управлениин начальнигай орлогшо.

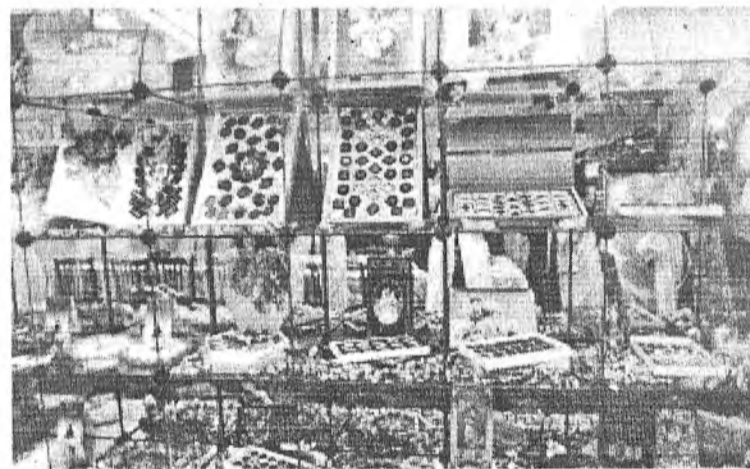

ДАЛАЙН ШУУРГАНДА ДИИЛДЭЭГҮЙ

«АМТА» ОАО – гой

Арамнайла, аршаанаар, санзайгаар арюудхаба

Сагаалганда – бэлэг

Карамельнэ цех соо

САГААН НАРЫН САГААН ХЭШЭГ

Экономическа шэнэ ёһоор бодомжолол ба арадай ёһо заншалнуудые хүндэлэлгэ... Кондитерска «Амта» фабрикын генеральная директор С.И.Пронин арадай найндэрнүүдые – Сагаалгание, Пасхые угтуулан лама санааргание уридаг, уншалга хүүлэдэг заншалтай юм. Энэ удаа наарамба багша Лубсан Кудаб түрүүтэй бүлэг ламанар Сагаан нарын найрай хүндэлэлдэ ехэ уншалга үнгэргэбэ, фабрикын продукцие арамнайла.

Сагаан Дара Эхын дүрын дэргэдэ габшалжа хууһан ламанарай тарни уншалгануудай шэдүтэ хүсэн, хонхо дамаарин хонгёо абяан хүрэ хүлдэ үргэмэ хүрөөтэй байгаа бэлэй. Уншалгануудаа түгэсөөд, ламанар предпрятиин цехүүдээр ябажа, аршаанаар, санзайгаар арюудхаба.

– Лама санааргани уншалгаар амтан эдеэндэмнай шэнгэһэн наранай элшэ айл бүхэндэ хэшэг болон хүрэг лэ Сагаалганаар, – гэжэ Сергей Иванович үрээлээ хэлээ һэй.

Фабрикын ахамад технолог Т.Б.Ванданнимаева Сагаан нарын найндэртэ тусгаар зорюулжа, бэлдэһэн продукци тухай сугларагшадта хоорэбэ.

– Заншалнуудта дүтэрхыгээр, сагаан эдэ үндэһэ болгон шэнэ зүйлүүдые гаргажа эхилээбди. Хуурай хү, хатаагдаһан ээзгэй, үдхэрүүлэгдэһэн хү гэхэ мэтые хэрэглэн... Ахандаа Сагаалганай ханага гаргадаг «Белые ассорти» гаргахабди. «Белый месяц» гэһэн томо конфетэнүүд хүүгэдтэ найшаагдаха байха. «Белые снежки» гэшые амталаад үзыт. Буряад кухнин гуримаар хээбди, хатаагдаһан хүөөр... – гэжэ, хоорэбэ. Түб түхэрээнүүд, һэрхигэршэг, ёһотойл саһаханууд мэтэ, аман соо хайлажа байһандал...

Алталмал хашархатай саархан соо Туулай жэлэй удха сахин «Белый Заяц» гэһэн томо конфетэнүүд орёолготой. Хэн нэгэндэ бэлэг барихадатнай мүнгэнэй дутаа хаань, нэгэ сагаан шандага барюулархиит, Туулай жэлэй тэмдэг–амаршалга ха юм. «Восточный горизонт» – 12 амтадай дүрэнүүдтэй конфетэнүүд үзэмжэ гоёор цэмэглэгдэһэн коробко

С.И.ПРОНИН

соо... Одоол бэлэгэй гэжэ гээшнь энэ ха. Дам саашань Туулай жэлэй удаа гараха Луу, Могой жэлүүдтэ зорюулан, иимэл зурагтай саархан соо орёолготой амтан

СЭСЭН УДАМАРШАТАЙ СЭМҮҮН САГТАШЬЕ АЙДАБАГУЙ

зүйлүүд «адхарха» ха. Буряад тэрлиг үмдэһэн, үшөө шүхэртэй Туулайе гоёшоожол мэдэхээр.

Эдэ бүгэдөөр эзэлүүгүй һонирхон, ахамад технологод хөөрэлдэбди. Тамара Батоевна шэг шарайгаараа залуу, 21 жэлдэ эндэ хүгдэлнэб гэхэдэнь, үнэншэжэ ядан гайхаад абанаб. Дүршэл ехэтэй энэ мэргэжэлтын зохёохы үүсхэлһээ

ИЛАСАЙ ЗАМД АРАДАЙ ЗАНШАЛ ХҮНИДЭХЭ

фабрикын амжалта, мүнөө үеын шарай, нэрэ хүндэ сэхэ дулдыдагаг юм. «Амтые» амтатай болгохын түлөө үдэр хүнигүй оролдогшодой тоого Тамара Батоевнае нэрлэмээр лэ. Энэ удаашье суглархан айлашадта тэрэ дэлхэйн олон буланда мэдэжэ болоһон фирменнэ эд эдеэн тухайгаа тобшо тогдоор хөөрөөд үгэбэ. Сагаалганай амтан эдеэн Агын, Усть-Ордын автономито округуудта хүргэгдэхэнь.

БУРЯДАЙ НЭРЫЕ ЗЭДЭЛҮҮЛНЭЛ

Акционернэ «Амта» бүлгэм, тэрэнэй гададын болон дотоодын дэлгүүртэ эзэлһэн хуури, нэрэ түрэ тухай мэдээсэлэй албанууд саг үргэлжэ бэшэжэ байдаг. Гэбэшые ялас гэмэ амжалтанууд тухайнь дабтан һануулая.

Экономическа шахардуу байдалда амжалтатайгаар хүгжэһэнэй ба ажамидагханай түлөө «Амта» ОАО 1995 ондо «Факел Бирминггама» гэһэн шанда хүртөө.

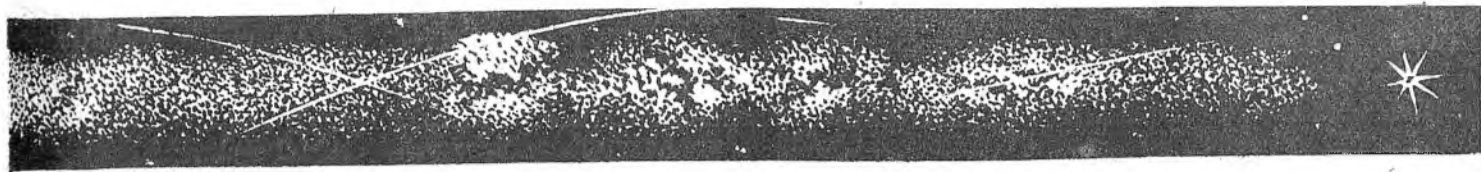
1996 ба 1997 онуудта фабрикада «Россин экономикын лидер» гэһэн нэрэ олгогдожо, ороной гол предпрятиинуудай тоодо ороһон байна.

Үйлэдбэрэе урагшатайгаар хүгжөөһөнэй, ассортимент олошоруулананай, худалдаа наймаа үргэдхэһэнэй ба продукцияриг сэбэрэй түлөө 1996 ондо фабрика «Золотая пальма» шанда хүртэбэ.

1998 ондо Новосибирск хотодо үнгэргэгдэһэн Бүхэроссин конкурсно фабрикаын гаргадаг карамель Ехэ Алтан медальар шагнагдаа.

Эдэ амжалтануудай эшэ үндэһэн ямар бэ?

– Фабрикада үгтэһэн «Россин экономикын лидер» гэһэн нэрые хүтэлбэрлэгшэдэ – Сергей Ивановичта сэхэ хабаадуулмаар ааб даа. Энэл хүнэй коллективэ эмхидхэхэ, элсүүлэхэ, шэнэ техникээр зэбсэгжүүлхэ арга шадабаринаа, технологическа журам сахилгы хангалганаа – бүхы амжалтанай, – гэжэ предпрятиин гол мэргэжэлтэдэй хэлэһы тон зүбшөөмөөр.

ДАЛБАГА МЭТЭЛ...

ажабайдалгаа тэмдэглэлнүүд

С.И.Прониной өөрийн үг шагная:

— Бэлигтэй, зохёохы үүсхэлтэй, этигэл найдал, эрмэлзэл зориг нэгэн — шимэл коллективэй ашаар бүхы юумэн туйлагдана. Сибирийн болон Алас Дурна зүгэй, мүн бүхыдөө Россин томо нуурин хотонууд манай продукцияр хонирхогог гээшэ. Урданай сартай сасуулбал, тонноор багашье наа, ассортиментээр олон, шанараар дээшээ амтан эдгээ худалдаа наймаанда оруулнабди. Мүнөөнэй сар өөрийн хайтай, муутай. Олзо эрхилхэ ульхатай зондо тон хонирхолтой сар. Харин бүхы дээрнэ абаад харабал, үйлэдбэршэдые жэгдэ үргэхэ сар бэшэ. Эгээл иимэ хатуу хагада шахардангүй урагшаа гараабди. Тэсэбэри хэрэгтэй байгаа. Теэд бүхы юумэнэй орой залаае шуйлаабди гэжэ омогорхохонь үлүү.

Дицлэнхй зоной ядуу байдалда ороод байхада... Булта хүнүүд, булта предпритинууд ядамагүй ажамидарха эрхтэй ха юм, — гэжэ Сергей Иванович нанамжана хэлэнэ.

Саашань тэрэ маркетингын таһагыг шангадхаан, мэдээсэлэй-аналитическэ албание байгуулхан, хангалгын таһагай үүргыг эрид дээшлүүлхэн тухайгаа, юридическэ албанай үүргэ эдгэ бүгэдэ мүнөө үеын харааһаа ямар бэ гэжэ хөөржэ үгэбэ. Мүнөө үедэ «Амтын» 3 магазин, 40 киоск Улаан-Үгэдэ, гадна районуудта худалдаа наймаанай эмхинүүд хүдэлнэ. Уласхоорондын харилсаанууд үргэдэһөөр, Германитай, Италиитай, Урга Корейтэй, Тайваньтай, Швейцаритай...

Буряад Республикын, Россин Федерациин Правительствоууд «Амты» али талаһаань дэмжэнэ. Илангаяа техникескэ талаар хэльбэн зэбсэгжэхэ хэрэгтэнь Буряад ороной нэрые хаа яагүй үргэжэ, дэлхэй дүүрэн зэдүүлжэ байхадань, дэмжээгүйдөө яахаб?

Эбнэгэн коллективэй гол хүсэн хэн бэ? Хорёод жэлдэ хүдэлхэн дүршэл ехэтэй мэргэжэлтэдые нэрлэе. Цехүүдэй начальнигууд В.Г.Алимасова, Т.П.Попова,

конфетэ заажа хэлэбэ:

— Энэ ямар бүридэлтэйб гэжэ хэлээд үгэхүү. Намар, хатаагдаһан хү, какао-тоһон, ургамалай тоһон, бусад хэдэн зүйл... Тон зохидоор тааруулхада, шимэхэн болонол.

— Үдэр бүри амталха ажалтайт. Хашартай болоһоногүй гү? — гэнэб.

— Ажални ха юм. Яалтайб? Гэртээ конфетэ амандаашье хэдэггүйб, — гээд, Тамара Батоевна энэбхилхэ юм.

...ХАНДАРЛ СООГУУР
БАЛАН ТАРАНГУЙ, ХАЛБАРНААР
БАЙНАН «АМТА» ШУУРГА ҮНЭРИН
ТЭМСЭН ГАНСАХАН САГААН
ДАЛБАГЫЕ ХАНУУЛНА
БЭШЭАЛ?

В.Д.Синегрибова, мастер Т.М.Слепнева, бригадирнууд Н.Д.Гуленко, Т.М.Зеленика, хүдэлмэрилэгшэд В.Ф.Борисова, Н.В.Тыхенова, Т.К.Данилова, А.Ф.Алексеева, А.В.Серебрякова, үшөөшье олон зоние нэрлэмээр. 6 хүнөө бүридэһэн маркетингын таһагыг А.С.Казанцева толгойло.

«АМТАЛААД ҮЗЫТ»

Эдгэнэрэй бэлдэһэн, бүтээһэн иинь хэрэглэгшэдтэ хүргэхэ олон арга би. Тэрэ тоодо «Торты» гэхэн 155-даху магазин захилай, сар гары хангалгын гуримаар хүдэлдэг юм.

— Худалдан абагшаг «Амтын» продукци абахада, дээрэ дурсагдаһан эдэл зондо баярыг хүргэнэ ха юм. Теэд баясаагүйдэ аргагүйл. Амтатай ха юм, — гэхэдэм, Тамара Батоевна хайндэртэ гэжэ тусгаар нэрлэгдэһэн

ҮБГЭН АБЫН ЗҮРГӨӨР

С.И.Пронин республика соогоо үчинэй мэдээжэ удамарша ааб даа. Н и и т и н — политическэ ажабайдалгаа хажуу тээ байдаггүй. Мүнөө «Русская община» гэхэн ништын

эмхин түрүүлэгшэ мүн. Энэ эмхи арадай ёһо заншалнуудыг, соёл хэргээхэ гол зорилготой. Хоёрдохёор, гүрэнэй бүрин бүтэн байлгыг сахиха. Гурбадахар, үндэһэ яһатанай талаар зурилдөөтэ ябадалыг усагдаха. Элдэб үндэһэ яһанай түлөөлэгшэд энэ эмхидэ орохо аргатай. Буряад арадай Коопресстэй дүтөөр харилсан хүдэлдэг юм.

— Ямаршыг хүтэлбэрлэгшэ политик ааб даа. Боложо байһан үйлэ ушарнуудай хажуу тээ байжа шадахагүй. Би бүри багын оршон юумэндэ һоноушаар үдөө хүм. Луу жэлтэйб, Сагаалган үглөө болохо гэжэ байхада, хоёр жэлэй хизаар дээрэ түрөө хүм. Энэ ямар нэгэн удхатай байжа болоо гү? Угаараа омогорхогодби. Үбгэн абам Абакум Илларионович Заиграев Сибирийн хасаг, хүгшэн эжым Капитолина Изотьевна Чебунина шэмээшэг бүлэһөө хэн. Үбгэн эсэгэм эрдэмтэй, олзын хэрэгтэ ульхатай хүн байһан юм. Ёһо заншалнуудыг жэншэдгүй сахидар үнэншэ сэхэ хүн хэн гээд тэрэниие мэдэхэ зон дурсадаг. Энэ зүргөөрнэ зорихыг би оролдоноб, — гэжэ хөөрэлдөөгөө түгэсхөө хэмди.

Сергей Иванович юрэл ударидагша бэшэ, богото ажабайдалыг философско гүн богдолтой тааралдуулан зохёдог, шажан мүргэлэй асуудалнуудаар, үнгэтэ юртэмсын нюусануудаар онсо хонирхогод. Дүрбэн тэгшэ, бэлиг түгэс хүтэлбэрлэгшэдэ, коллективтэнь сарюун зам хүсэе, Сагаан нарын мэндэ хүргэе.

Галина ДАШЕЕВА.
Гомбо САМБЯЛОВАЙ,
Владимир МАТВИЕВСКИЙИИ
фото.

Фабрикын ахамад технолог Т.Б.ВАНДИШИНА

Маркетингын ба худалдаанай таһаг

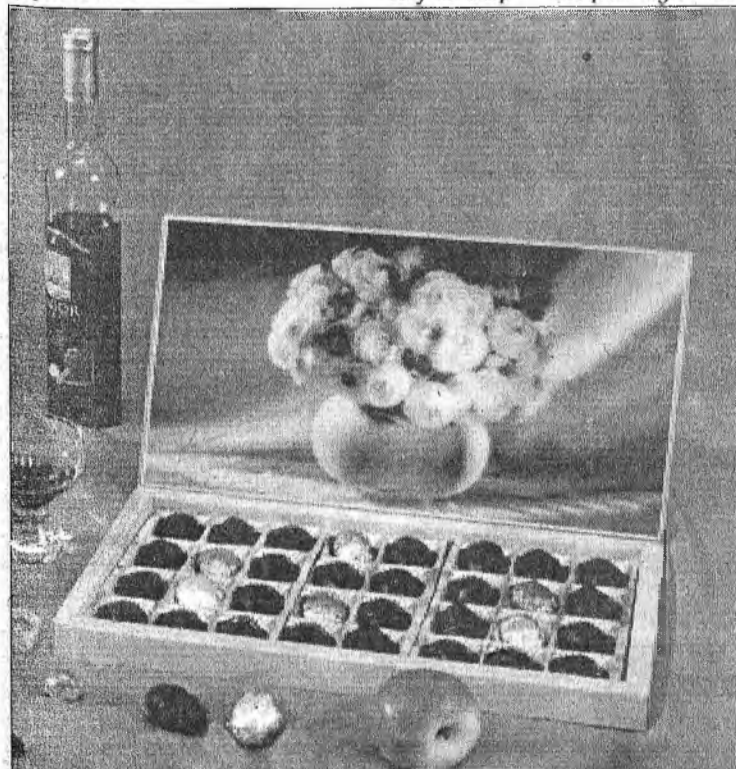
Үйлэдбэрийн зүблөө ахамад инженер О.А.Петтинов хүтэлбэрлэнэ

Ойн баяртаа иимэ амтан эдгээ захиит

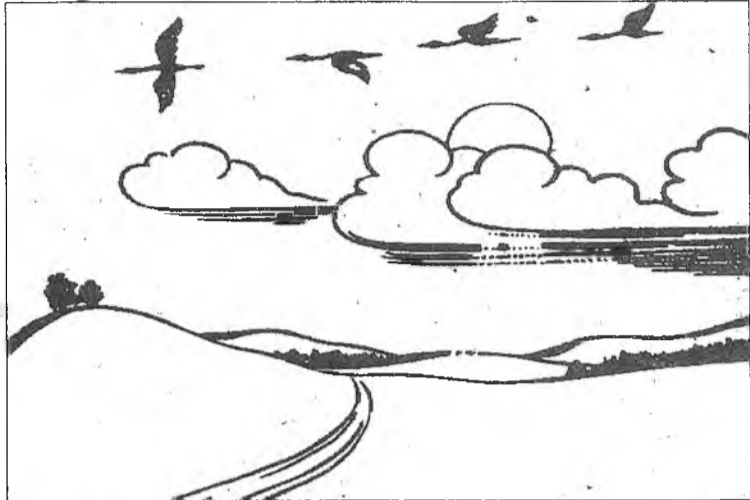
Уран нарын шэдидэйл...

"Кондитерский" магазин соо

хүндөө бэлэг баряад, найхан үрээл үгэ дуулаад, ябашахадань таараха байгаа. Тиигэбэл энэ хэрэгын болбосорол найтай хүнэй ябадал болохо нэн. Теэдшье хүн бүхэндэ ехэ ехээр архи аягалха аргашье үгы ха юм. Бидэ, буряадууд, архи харабал, хэм замаа алдажархёод ябанабди. Сагаалганаар шалтажа, айл зайжа уунабди, энээнээ

Сагаалган гэшэ буряад зоной эгээл найхан, эгээл гүнзэгы удхатай, арад зоной ажабайдалтай нягта холбоотой найндэр гэшэ ааб даа. Манай эндэ буддын шажан дэлгэрхэдэ, Сагаалгантай нягта холбоотойгоор арад зоной түлөө хүсэ ехэтэ уншалга уншажа, хүн амитан ядаха ядаралгүй, сэбэр найхан сэдхэл сэдхэжэ, буян үйлэдэжэ ябаг гэжэ ном табигад болоо гэшэ. Сагаалганаа яагаад тэмдэглэхэ ёһотойбибди? Шажанай заабарьяр жэлдэ 4 ехэ дүйсэнэй эгээл ехэ дүйсэн болохо Сагаа харын түрүүшын 15 хоног ха юм. Дүйсэн үдэртэжэ буян 10 дахин ехэ хүсэтэй болохо (зариман ондоогоор бэшэдэг), хэһэн нүгэл баһал тиимэ ехэ байха гэдэг.

Сагаалганаар хүн зон бэе бээдэ оролсон, ябалсангүй яахаб, илангаяа наһатай, аха заха зоноо эрхэхэ ёһотой юм бээ. Тиигэбэшье архи болгоһоной хэрэггүйл даа. Миний ханахада, танил тала зон суглараад, найндэрлэг, хөөрэддэг, хүхиг лэ. Бэшэ юрэ сагаалжа ябанабди гэдэг зондо (ондоогоор хэлэхэдэ, архи уухын түлөө ябаһан зондо) 50 грамм тухай архи хэжэ үгөөд табихада дүүрэхэ бэшэ гү? Тэдэ зоной нуужа, хүндэржэ, архи эрижэ байбал, онго таарахагүй гэжэ ханамаар. Тэдэ зон аха заха

татахаар болоол хабди. Хараад үзыт, архиһаа боложо, гэмтэхэ ушар тон элбэг болошоо, зариман бээшье хорооно, архиин хорото бодосууд хүнэй бэе халгаана бшуу. Энэ муу муухай ябадал Сагаалганай сэбэр найхан заншалтай огто таарахагүй байна.

Сагаалганай болохын хоёр хоног урид Дүгжүүбэ хурадаг, тобшохоноор хэлэхэдэ, үнгэрһэн жэлдэ сугларһан муу муухай юумэн халан үгы болог, ерхэ жэлдэ булта найн, урагһатай, сэбэр сэхэ ябая гэнэн удхатай. Сагаан харын хоёрой үдэр хии морёо хиидхэдэбди. Миний наһахада, Сагаан харын нэгэн шэнэдэ мүнөөнэй хуулийн ёһоор амараад, сагаалаад, саашань үдэр бүри архидажа ябахагүй, харин Сагаан харын сэбэр арюун буянтай хэрэг бүтээжэ ябабал зүб байха нэн ха.

Тиигэбэл, Сагаан харын үдэрнүүдые хубаарилан тааруулха, бултыень сэбэр найхан зүб ябадалтай холбохо байгаа. Хии мориёо хиидхэдэ, харын арбан табанай дүйсэн болотор ямар бэ даа буянтай хэрэг заатагүй үүсхэхэ, бэээрээ буян бүтээхэ ёһотойбди. Дахин хануулая - Сагаан харын 15 хоног жэлэй 4 ехэ дүйсэнэй эгээл ехэнь, онсо ехэ өөрын удхатай юм.

Эдэ үдэрнүүдтэ мүргэл, үргэл

хэхэ, ядаһан зондо тухалха (эдихэ юумэ, хубсаһа хунар үгэхэ г.м.), үбдэһэн хүндэ, үбгэд хүгшэдтэ, үншэдэй гэртэ ехэ наһатанай интернада тухалха г.м. олон янзын буянтай хэрэг олдохо байха. Илангаяа дүйсэн үдэрнүүдтэ үйлэдэһэн буян арба эбхэрэн хүсэтэй болохо гэдэг. Эдэ үдэрнүүдтэ архи тон хорюулай байха. Юуб гэхэдэ, архи нүгэлэй үүдэ нэнэ. буян үйлэдэхэ үедэ огто таарахагүй. харын 9, 10, 11-дэ ганса бэе зоной уулзаха үдэрнүүд болгоходо яахаб? Энэмнай мүнөө үедэ ехэ удха шапартай болошоод байна: нилээдгүй олон зон айл аймаг боложо шаданагүй, ажалтай, ажалгүй ябаһаар, архида

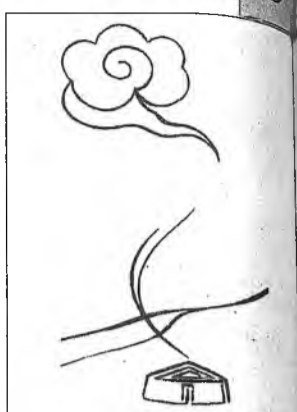
Эдэ үдэрнүүдые «Зол жаргалай үдэрнүүд» гээл. Эдэл 15 үдэр соо (али нэгэ үдэрны) «Сагаа харын дангина» гэнэн үдэшэ, номо хуршаар, бүхэ барилдаанай хорилгонууд болобол удхатай нэн. Сагаан харын 15-най дүйсэн үдэр дасанда ехэ уншалга болодог. Мүргэдэггүй зон энэ үдэр бээынгээ муу талыс шүүмжэлэн олохо, тэрэнээ усадхахые бодохо ёһотой. харын 16-һаа Сагаан харын дүүрэтэр хүн зон юрэ эдидэг эдеэнэйнгээ хахадын хүртэхэ, масаглажа, ганса сэдхэлээ бэшэ, дотор бээ сэбэрлэхэ, муу заншалаа (архи, хэрүүл, хулгай) хаяха. Тиигэжэ энэ үедэ хүн бэээ барижа, тэрэнээ зүбөөр залажа хураха

САГААН НАРЫН СЭБЭР ЗАНШАЛ САХИЯ

орошоно. Теэд, Сагаалганай найхан сэдхэлээр зорюуга табигдаһан үдэрнүүдэй байхада, олохон зон бэе бэээ оложо болохо, үйлэ хубинь найн байжа болохо гэжэ ханахаар. Эдэ үдэрнүүдтэ эхэнэр зондо эрэ хүниие уриха эрхэ үгтэбэл, ехэл найн байгаа. Тиихэдэ эхэнэрнүүд жэлдэ эдэ гурбан үдэр аргагүй ехэ эрхэтэй болохонь ааб даа.

Эндэ хатуу хара архи таарахагүй, гансал улаан архи хэм соогоо байбал таараха нэн. Буддын шажанай хургаалаар хүн бэээ зүб элэжэ шадха, наһаһан зорилгоёо бүтээжэ хураха ёһотой гэдэг. Юундэ бидэ, буряад зон, ямаршье гурим журамаа сахихаа болишонхой, бэээ хула табижархёод ябаха болообиди? Эдэ үдэрнүүдтэ манай хүн бэе заһарха, бэээ абан ябажа хураха, зүб харгыгаар харгылаха зүрхэ зориг орохо ёһотойбди. Иигэжэ эдэ үдэрнүүд бэээ хорихо үдэрнүүд болог! Зарим нэгэн хүн

буряад зондо тиимэ юумэ байгаагүй гэхэдэ болохо. Зүгээр манай арадай дундаһаа гараһан тон шанга зориг ехэтэ ламанар бүтээдэ хуушадаг нэн. Энэ ямар ехэ хүсэн зориг бэ?! Бидэ буряад тиимэ байжа шадахагүйбди. Тиигэбэшье энээхэн Сагаа харын хүүлэй 15 хоногто бэээ хорихо, жолоодожо хураха ёһотойбди. Эдэ бэээ олохо үдэрнүүд болог лэ.

Тиигэжэ бүхэ Сагаан хара соо хүн зон бэээ баринхай, архи амандаашье хэхэгүй, ганса сэбэр сагаан сэдхэл сэдхэжэ буян үйлэдэхэ, хүн бэээ үргэхэ гэхэ байна. Энэ хара соо хулгай худал, хэрүүл үгэ огто байхагүй. Тиимэ юумэ хэһэн хүн архи дахин ехэ нүгэлтэй гээд болохо зэргэтэй. Эдэ дээрэ хэлэгдэһэн үгэнүүд хии талаһаа абтаһан бэшэ, урдань хүнэй үйлэдэжэ ябаһан аад, орхигдоһон, бата сага нэмэжэ, сагай байдалтай холбоод бэшэгдэбэ.

Сагаан харын дүүрэмсээр, баярлаһан шэнги элдэб юумэ хэхэдэ хамаагүй болошохо бэшэ, харин саашаа хүн бэээ абажа ябаха хургаалида оруулха, шадалтай болохо юм. Илгаань кууб гэхэдэ, сэбэр сэхэ ябадал илангаяа шангаар сахилдаха, энэ үедэ архи хорюулай байха. Энэ харада архи уужа бэээ мунхаг байдалда оруулаһан хүн бүхэл жэл соо мунхаг муу, ахир байдалда тогтонохо гэжэ зондо ойгуулжа байбал, найн байгаа. Миний наһамжа энээгээр дүүрээб. Юундэ нимэнүүд болог түрөөб гэхэдэ, бидэ, буряад зон, архида зууралданшообди, байн байн хосорхо саг ерэжэ болохо, нүгэлтэ нүхэн руу тархиа уруула хээд, унахаа ябаһан зарим зоноо татажа абахаар болообди. Энэ хэрэгтэ заншалта найхан ёһо гуримаа зүбөөр хэрэглэбэл, дэмбэрэлтэй байха нэн. Энэ наһамжа нютагай олон үбэдэ зүбшөөл абанхай.

Б.РЫБЫЛОВ

Хэжэнгэ.

«ДҮХЭРИГЭЙ» ТОЛИ

ТАНАЙ УНАДАГ АДУУНАН ХЭДЫ НАНАТАЙБ?

Гүүн - гурбанһаа дээшэ наһатай эмэ адууһан

- ЯМАР ЗҮНЭТЭЙБ?**
1. Алаг - пестрый	8. Сайбар шара - светло-желтый
2. Боро - серый	9. Сайбар боро - светлосерый
3. Буурал - седой	10. Улаан - буланый
4. Загал - с пятнами на шее и лонатках	11. Халгар - светлогнедой
5. Зээрдэ - рыжий	12. Халгар хара - вороной
6. Сабидар - игрений	13. Хара - темный
7. Сайбар - светлый	

14. Халюун - игрений
15. Хула (хулагшан) - саврасый (саврасая)
16. Хурин - бурый
17. Хара хурин - темнокоричневый
18. Хээр - гнедой
19. Наарал - буланый
20. Хуа - каурый
21. Хонгор - соловый, палевый
22. Ухаа - каурый
23. Шаргал - белесый, соловый

ДААГАЯА ЗҮНӨӨРНЬ ЛЭ НЭРЛЭДЭГ ЗАНШАЛТАЙБДИ!
Хари хэлэнүүдһөө абтаһан адууһанай гоё нэрэнүүд ехэ үргэнөөр ажабайдалдамнай мүнөө хэрэглэгдэдэг болонхой. Жэшэнь, «Джим», «Выстрел», «Мальчик», «Криста», «Вымпел», «Мастер», «Венера», «Звезда», «Мальш» г.м. Дээрэ үгтэһэн үгэнүүд удахаараа гүнзэгы, үгүүдхэдэ тодо хурса байна. Зүгөөр элинсэг хулинсагуудайнгаа үеһөө үедэ

дамжуулжа байһан урданай бата заншалнуудаа алдажа байхамнай найтай бэшэ. Агта хүлэгүүдэй хэды гоё нэрэнүүд түрэлхи хэлэн дээрэмнай бии гээшэб! Ганса зүһөөрнь илгаа, нэрлээ наа: боро (бороохой), зээрдэ, халтар, хээр (хэрэлдэй), халюун, соохор, сабидар, хула, алаг, буурал г.м. Адууһан бүхэн өөрын онсо абари зантай, шанар шэнжэтэй. Тэрээгээрнь нэрэ няахада таатай. Нэгэ хэдые дурдаад үзэбэл - халзан, жороошо, бүргэд, дошхон, оодон, унагша, хатуу... Энээгээр автарай үгын бүхэ баялиг дүүрэнэ хэбэртэй. Харин шотаг нютагайнгаа сагаан үбгэд хүгшэдһөө, хуушанай адууһаһаа морин эрдэнийн зүһөөр, абари зангаар һонирхобол, саана «абдар» соонь олон лэ үгэ-нэрэнүүд бии байгаал ёһотой даа.

Бадмажаб ГЫНДЫНЦЫРЕНОВ бэлдэбэ.

ЛЕНИНГРАД ХОТЫН СҮЛӨӨЛЭГДЭНӨӨР
56 ЖЭЛЭЙ ОЙ ГҮЙСЭВЭ

БААТАРШАЛГА

манай Буряад Республикын ветерануудай Совет дайнда хабаадаһан нүхэдүүдэ амаршалжа, уулзалганууды үнгэргэнэ.

ска фронт (командалагшань Л.А.Говоров), Волховско фронт (К.А.Мерецков), Балтийска флот (В.Ф.Трибуц), холын дайда нийдэдэг авиаци (А.Е.Голованов) болон бусад бэрхэ-бэрхэ командалагшануудай ударидалга доро добтолго хэгдэж эхилһэн гэжэ түүхын хуудаһанууд барилтална.

Оройдоол долоон хоногой туршада хоёр талаһаа аргагүй хүндэ байлдаан боложо, Ленинград хото фашистуудһаа сүлөөлэгдэһэн юм. Энэ ехэ түүхэтэ байлдаан тухай дайнай ветеранууд яһалал бэшэһэн байха.

хотын хүн зон ёһотойл баатаршалаг харуулан гэжэ мүнөө үеын залуу үетэн мэдэхэ ёһотой.

Фашис булимтарагшадтай улаан шуһаараа дайладалһан Эсэгэ ороноо хамгаалһан Агууехэ дайнай суурян он жэлүүдэй ошохо бүри холодожол байна даа. Тэрэ аймшагтай мартагдашагүй жэлүүдэ Эхэ ороноймнай баруун тээхи олон хото гороудуудайсанай талаһаа ямар эхээр һандаргагдаа һэм. Тэдэнэй тоодо Октябрийн хубисхалай үгы боложо нэрлэгдэһэн Ленинград хотые һанаад үзэе.

Ленинградые бүһэлжэ абahan фашистуудтай үлэн хооһоор тэмсэжэ гараһан зоной баатаршалга мартагдахаар бэшэл. Мүнөө Росси гүрэнэй арад зон Ленинград хотын дайсадай бүһэлэлгэһөө сүлөөлэгдэһөөрн 56 жэлэй ойн һайндэрые тэмдэглэжэ байна. Энэ түүхэтэ һайндэрые угтуулан, (Үргэлжэлэл).

Хорин зон март һарада сугларжа, имэ шиидхэбэри гаргаба: өөһөдын ашагладаг Шэтын замые өөһөдөө ёһотойгоор заһабарилаха хүсэ хүрэдэггүй шалгаһанһаа сангаар заһуулаад, гаргашын мунгые түлэжэ байхые хүсэжэ, эгигэмжэтэ ноурунууд болохо хальбин отогой гулваа Дамдин Цэбжэдэйн, галзууд отогтой Ширав-Нимбу Хубитын гэгшэдээр дамжуулан, сэрэгэй губернатор ноён Дитмарые гуйһан байгаа. Тэрэ ноён Хорин зоной гаргашые хүнгэдхэхэ хэрэгис дэмжэжэ, архитектор Пинтукин болон есаул Соколов гэгшэдтэ энэ хэрэг даалгаад, тэрэ сага Шэтын городто байһан политическэ гэмтэнээр зам заһуулаба. 14 мянган хүрэтэр мунгэ гаргашалба. Гэбэшье Эбэр Түгнөөһөө эхилэи, Сагсын Үртөө үнгэртэр заһагдаад, тэрэһээ сааша заһагдажа шаддагагүй һэн. Тиймэ тула Хорин зон өөһөдөө заһадаг болоһон байгаа. Энэ замай заһабарилгын нэгэ жэлэй гарша 38 мянган түхэриг һэн.

Дотоодо хэрэгүүдэй министрэй зүбшөөлөөр 1868 ондо Онон Сүүгэлэй дасан шэнээр шулуугаар баригдаба. Анаагай дасанай дээдэ дабхар хүндэдэжэ, гэнтын аюул болохо байгаа. Тиймэһээ Зүүн Сибириин генерал-губернаторай 1866 оной августын 31-эй үдэрэй 642 тоото, Байгалай үмэнэхи сэрэгэй губернаторай 1867 оной февралын 15-ай үдэрэй 702 тоото зүбшөөлөөр дасанай дээдэ дабхар модоор баригдажа, 1869 ондо адуурба.

1870 ондо Хорин главна тайшаа Ошоройдо Александрска леигтэй гурбадахи алтан медаль хүртэгдэбэ.

1872 ондо Зүүн Сибириин генерал-губернатор Синельниковтэ мартын 9-ной үдэрэй 498 тоото циркулярна зарлигаар бандида хамба ламын ябуулан мэдээгээр 34 дасан, 166 бага сүмэ, 285 ламанар ба 35 хуваарагууд бии байгаа. Тэрэ цөөнхэдаа баталагдаһан штадһаа үлэмжэ үлүү сүмэ ба ламанар бии болобо гэжэ элирхэйлбэ.

Ширав-Нимбу ХУБИТЫН

Тэрэ жэлэй январь һарада эзэн императорай наследник үндэрлэгшэ ехэ князь ехэтэ шэлээрхэжэ, бүгэдэ албан зоной сэдхэлые зобоолгожо байгаа. Столица городто тэрэ үедэ ошоод байгаа буряаднар Ванбугай, Зоригтын, Хубитын гэгшэд үндэрлэгшэ ехэ князийн сэдхэлэй үбшые номгоруулха гэжэ 500 түхэриг мунгэ үргэл хэхээ һанаахархаба. Дотоодо хэрэгэй министр ноён Тимашовоор февралын 6-ай үдэр айлдаһалтай хамта мунгээ хамжуулан, үндэрлэгшэ ехэ князийн ордоной капельмейстер генерал-майор Зиновьевоор дамжуулан барива. Үндэрлэгшэ ехэ князь харюу баясхалангаа дотоодо хэрэгэй министрэй канцеляржа, гадаада шажантанай департаментын директор граф Сибуцаар дамжуулан, манай буряадай түлөөлэгшэд Ванбугай, Хубитын ба Зоригтын гэгшэдтэ соносхобо. Тийгээд князь, эзэнэй наследник тэдэниие өөрынгөө ордондо хүлээн уулзахые хүсэбэ.

Тус канцелярийн мартын 12-ой үдэр 589 тоото соносхол тэдэндэ үгтэбэ.

Мартын 13-ай үдэр 12 часта Ащяков дворецтэ императорай наследник ехэ князьтай Ванбугай, Зоригтын, Хубитын

гэгшэд ноураараа уулзажа баясхаланда хүртэжэ, я р и л д а һ а н , бараалхалан байна.

Энэ жэлдэ ехэ князь Алексей Александрович бүхы дэлхэе эрьежэ үзэхээ м о р и л о о д , бусаха замдаа июнийн 7-ой үдэр Хорин Анаагай дасанда а й л ш а л ж а з а л а р х а д а а , Хорин сайдууд, арад зон ехэ дээдэһээ үршөөгдэһэн 14 тугуудаа дэлгэн байжа угтаба. Ахалагша тайшаа Ошорой гэдэг

Хорин зоной нэрэһээ алтаар гоёохон сагаан мунгэн табар дээрэ хилээмэ, даһна табяад, хадаг үргэн князие угтаба. Хорин ламанар дасанай үүдэндэ шажанай хүндэтэ ёһолооор угтажа, бурханай дүрье хадагтайгаар барива. Эзэн императорай гайжые ноураараа золгожо бараалхаланһаа, өөрынгөө гэртэ заларуулжа, тэрэниие өөрын гуримаар хүндэлһэнөө Хорин зон «ородой гүрэндэ хамжаһанһаа хойшо үзэгдөөгүй ехэ золье энэ үдэр хүлээнбди» гэжэ маша ехэ баяртай байһан юм. Үндэрлэгшэ ехэ князь Алексей Александрович өөрынгөө портрет дүрье Хорин главна тайшаа Ошоройдо Дээдэ-Үдын окружной исправнигаар дамжуулан хайрлаһан байна.

Энээнэй һүүлдэ июлийн 22-то эзэн император Зүүн Сибириин генерал-губернатор аар дамжуулан, Зүүн Сибириин хамаг бүхы арадуудта баясхалангай телеграмма ябуулба. Үнэн эрхэтэ байһанаа харуулбат, ехэ князь Алексей Александровичта хэһэн баярай угтамжые үнэн зүрхэнһөө тогтоон абанабди гэжэ тэрэ телеграмма соо хэлэгдэнэ. Ехэ хаанай тэды шэнээн үнэтэй ба үнэн зүрхэнһөө мэдүүлһэн талархалые эгигэмжэтэ зондоо тунхаг болгохын тулада губерниин ба областийн ахамадта циркулярна бэшэгүүд эльгээгдэһэн ба Эрхүүгэй губернска ведомостийн 9-дэхи номерто хэблэгдэһэн байна. Үнгэрһэн оной август һарада Санкт-Петербург городто һууһан буряаднарта дотоодо

хэрэгэй министрстын гадаада шажантанай департамент Санкт-Петербург городой ахалагша генерал-адьютант Треловээр дамжуулан нигэжэ мэдүүлбэ: таанарай гуйлтые хаража үзөөд, Ехэ дээдэ эзэн император айлдаһал үргэһэн, гээшэ, тэрэнь хадаа Зүүн Сибириин генерал-губернаторта дуулгадан байна. Тиймэ соносхол абahan тэдэ буряаднар шотагаа бусаһан бэлэй.

Зүүн Сибириин главна управлений ноён октябрийн 2-ой 1231 номерой тогтоолые Байгалай үмэнэхи областие захирагша ноёнд эльгээбэ. Тэрэнэй удха: 1. Үгэлигын эзэдэй уншалгые хүдөө газарта үйлэдэхэ ябадалые хинаха. 2. Ламанарай хубсалые үнгөөрн илгана бэшэ, эсхэмжээгэрн илгана. 3. Обогуудай гуйгшадтай гуйлтые хуряжа болохогүй. 3. Үгөөр тэдэний нэрээр мургэлэй барилга үйлэдхые хинаха. 4. Амшай хургуули байлгана тушаа айлдаһал хургуулийн министрэй анхарамжада үгтэбэ.

Дасанай дэргэдэхи сүмэнүүдэй болон Хүлэн нуурай хургуулийн 35 хуваарагуудые штадһаа үлүүдэ тоологдобо гэнэн хоёр хэһэг зууршалга генерал-губернатор аар шиидхэгдэжэ, тиймэһээ эндэ дурдагдабагүй, долоодохи зүйлэй асуудалые шотагай ахамад хаража үзэхэ ёһотой гэгдэбэ.

Зүүн Сибириин генерал-губернатор Синельниковэй даабаряр главна управленийн мүшхэбэрийн хэргэмтэнэй бэлэдхэһэн мэдээгээр, Забайкальска областийн Дээдэ-Үдын округой Хорин буряаднарай дотор болодог ээлжээнэй гаргаша гэгбэл: замай заһабарида һомологдон хүдмэлэршэдэй хүлһэн, Дээдэ-Үдын городһоо Шэтын город хүрэтэр 14 һуурин үртөөлүүдтэ Хорин зоной гарзаар сэрэгэй ба гэмтэдэй партине ябуулдаг улаа нэхэлгын хүлһэн, дурдагша һууринуудта ба хүдөө замуудаар өөһөдын сайдуудай болон ахамад ноёдой морулхо, аянда ябахата, зоной ээлжээ дэбшүүр гэжэ улаанай хүлһэн болохо. Эдэ гурбан зүйлэй хүлһэ гарша тушаа Хорин бүгэдэ зоной дотор сентябрь һараһаа эхилэн дүрбэн һара соо мүшхэбэри болобо, таруу нүүдэлээр һуудаг зоние табан хэһэг газарта суглуулба. Харин аянда, агнуурида гараһан зоние адуудахада, маша ехэ гаргаша гараба.

Ч.ГОМБОЙНАЙ оршуулга. (Үргэлжэлэлын хожом гараха).

Жамбалтан ойн захата үбэлжэдэг байсан. Гомбоцырен хүбүүн ольготой, утаа багатай шэнээнэй гэшүүнэ ойноо ябаган шаргаар суглуулжа, түлээ бэлдэлсэхэ, үдэшэ үглөө

тохсолдонон. Оройнон болотор ажалажа нуутарнь, гэнтэ сомоной Советий түүрүүлэгшэ газараань зориута суургалжархиһан. Үглөөдэрынш ойлгоходонь, Лодой абгынь Жамсаранай Бадангай «арадай дайсад» гэжэ хэжгэлээ, Тарбагатайһаа Хори тушаалганда

шанга ехэ тулалдаанай үедэ зүг бүриһөө хүрээлэгдэжэ, арга шадал барагданаар байтар, үшөө саанаһаа олон танкнуудай сэхэ орожо ерэхэдэ, яах-хээхэшье аргагүй болоходоо, батарейн командир: «Сэхэ шагаажа буудагты, номо бү

бусажа ерэнэн.

Тэрэ сагнаа хойшо гуша гаран жэлдэ Дулсан нүхэртээ колхозойнгоо малда хүдэлжэ хамтынгаа баялигы арьба-халсажа, «Буряад Республикын габьяата малшан» гэнэн хүндэн нэрэ зэргэдэ хүртэнэн, медальнуудыше олоһорһон.

Мүнөөшье 84 наһатайшеһаа, залуушууллаа үлүү холо дутахагүй гэжэ оролдодог шуу. Хирэ-хирэ элдэб ашаа, модо шулуу, үбнэ голоомо мори тэргэдэ обойтор тээнхэй харагдаха. Гэртэхи ажалаа жэншэдгүй бэелүүлээр, адуу малаа хараһаар. Унаагай мори үдэшэ үглөөгүй харууһалжа. Эдээлүүлжэ, уһалжа ябаха, Уран гартай, тэргэ шарга, зэр зэмсэг аша шаабаряараа заһажа, дархалжа байдаг. Хүн зоной хэрэгтэ туһа хүргэжэ байдагынь мэдээжэ.

Элинсэг хулинсагайһаа эртэ урдаһаа сахижа ябаһан гүнзэгы урхатай хургаал залуу үетэндөө дамжуулжа, ойлгуулжа, һанаа сэдхэлынь ханаажа ябаха шухала үүргэ дүүргэжэл байдаг гэшэ. Обоо тахилай, хурал мүргэлэй болоходо, элдэб, мүнөө олдохоо болиһон шухала хэрэгсэл, сан хэнгэрэг, аята амһарта, домбо сүгсэ гэхэ мэтые эртэнхээ бэлдэнхэй байдаг. Сан хэнгэрэг сохиһоор. Сээжэ һонор, хүхиоу зугаатай, хори гаран ашанар, зээнэр, гушанараа хаража, урданай һайн һайхан ёно зашланууды дэлгэрүүлэн заажа, хургажа һуудаг. Түрэл гаралайнгаа, уг эльгэнэйнгээ холбоо дамжуулжа, бэе бээдэ түшэлгэтэй, айшалаалсаһаар, бэлэг сэлэгтэ барилсаһаар хуушанайгаа зангаараа һуудаг. Наян дүрбэ наһатай Гомбоцырен Шамбаевай мүхэшгүй зориг, ушам ба аһар солын үлгэр түүхээр гэрэлтэжэл байна гэшэ.

Үндэр наһатайшуулай уласхоорондын жэлдэ Сагаан һараар, Россин армин ба уһан сэрэгтэй флодой үдэрөөр амаршалаад, ута наһа наһалжа, аза жаргалтай, арад сондоо туһатай, ашанар зээнэртэ үргүүлжэ ажаһуухыетнай хүсэнэб.

Данзан ДАГБАЕВ, дайнай ба ажалай ветеран. Тарбагатай нотаг.

УТЫН ЗАМДА

(Үндэр наһатайшуулай уласхоорондын жэлдэ зорюулнаб)

хони, хурьга хүхүүлхэ, эһээжэ байһан наһатай гашуун айраг бүлэхэ хабатай, уялгатай байһан ха.

Иигэнээр лэ саг ерэхэ бүри дүршлөө үргэлжэлүүлэн, үржүүлэн, утын замда ороһон.

30-аад оноор нотагаймнай хамтын ажал тогтожо, «Лесхимпром» артельдэ мори тэргээр модо шэрлэн, «Подсочка» гэжэ дабирхай хаалгын шэнэ үйлэдбэридэ ажалаһан түүхэтэй. Багадаа Ород-Тарбагатай эхин шатын хургуулида һурахадаа, тоо бодолгодо хүбэлгэн шадабаритай, бэрхэ байһандаа артелингээ контородо һуужа, счетовод мэргэжэл шудалһан. 1938 оной февраль һарада Хорин аймагай Доодо-Худанай номоной советэй секретаряар баталагдажа, тэндэ хүдэлжэ эхилээ. Тиигэнээр байтарынь гайхалтай нэгэ ушар

оройгожо, Ородой Адагта амбаар соо хаажа хонуулаад ябууһанайнгаа удаа Гомбоцырение мүшхэнэн. Тиигэнээр лэ нотагаа бусаха баатай болоо ааб даа.

1941 оной июнь һарын 1 үдэр Улаан Армийн уялгата албанда татагдажа, Штэтэдэ ойрохон лагерьта байтарынь, дайн сонсохогодо, тэрэ дороо Хара-Нуур ябуулагдаа һэн. Тэндэ 93-дахи стрелково дивизийн зенитно-артиллерийн 76 миллиметрэй пушкын батарейдэ сэрэгтэй уставтай танилсаад, огневой мэргэжэл шудалһаар, «полевой полигон дээрэ пушкаар буудаха, тодохо дүршэл абаһаар байтарынь, сентябрь һарын һүүл багаар дивизеэрэ шууд фронт ороо бэлэй. Ошоод байтараа бэлдэхэлэй үедэ нотагаархидаараа-Намдаг Рэгэн хоёртой яаралтай уулаһан. Артиллерийскэ бэлдэхэл ябуулжа байтарынь Дышэн холоһоо орожо ерэнэн юм. Тээ хожомын Сандак-Жаб ахатаяа уулзаа һэн. Тэднээрэрэ дахинаа харалсажа зол үйлэ олдоогүй. Дондогой Дарматай нэгэ ан-буи үедэ уулзажа хүхирэн, баярлаһан байдагуу. Дамба үүриэ холоһоо хараад, уулзаха арга олдоогүй. Нэгэ батарейдэ ондо ондоо пушкатууда Ташаланай Василий Ботосвтой, Онохойн Леонид Степановтай, Шэнэ-Элхнин Исаковтай суг ябаһан юм. Батарейн 90 гаран хүнүүд бэе бээе дүтэ мэдэлсэхэ болонхой, баһал хөөрөлдэхэдэмнай манай республикаһаа одонхи зон дивизидэмнай ябаһан гэдэг.

Москваһаа баруулжаа олон дахин дайсадыта бүхэлэгдэжэ, тон ехэ аюулай, алуулха зобоохын тамада ойртоһон бэлэй. 1941 оной намар

гамнагты» гэхэ. Тиигэжэл байдалаа абараа һэн. Олон сэрэгшэд алуулһан, тэднэй дунда батарейн командир. Тоо томшогүй олон зон шархатаһан юм.

1943 оной намар Смоленскэ областиин Орша хото шадар Г.Ш.Шамбаев хүндөөр шархатаад, Москваһаа зүүн-хойшо зургаа һара үлүүтэй эвакуогоспитальдо аргалуулаад, һөөргөө байлдаанда ороо. Зенитно-прожекторнэ частыда связист-телефонистаар ябатарса, баһал муухай аюулай ушаран алдаа һэн.

Полевой телефоной аппарат зүүнхэй тон харанхы һүни үндэр ургасатай хара таряалан соо телефоной таһарһан утаһа олоод, тэрэнэ залгаад, шалгаад байтарынь, гэнтэ хүнүүдэй хари хэлэн дээрэ һар һур гэлсэхые дуулаад, мэгдүү түргэн таряалан соо хэбтэшоо ха. Тон дүгүүр һабир-шэбэр гэдэхээр, обёоронгүй үнгэршөө. «Баригдабал, үйлэ зоболондо орохол, алуулхал байгаа» - гэдэг.

Москва хотоһоо Зүүн Пруссия хүрэтэр гал дүлэтэ, улаан шуһата дайн дажарай утын замы нотагаймнай сэрэгшэн гаталан, «Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай» ордентой, «Шэн зоригой түлөө», «Дайшахы габьягай түлөө», «Кенигсберг дайлан абаһанай түлөө» гэнэн гүрэн турын үндэр шаглануудтай 1945 оной ноябрь соо нотагаа

1916 он. Тарбагатай нотагай Баруун-Аса нууринда Дашын Жамбалтанай гэр бүлэдэ зээ хүбүүн мундэлбэ ха. Тэрэ хүбүүндэ Гомбоцырен гэжэ түбэд нэрэ үгтөө һэн. «Утын замда хамгаалагша, абарагша» гэнэн гүнзэгы үдхатай. Үнэндөө үнгэрэгшэ наяд гаран жэлнүүдэй хугасаада Гомбоцырен Шамбаевич Шамбаевай хараа үзөөгүй, хамгаалаа, абараагүй үйлэ хэрэг гэжэ байхагүй. Ажал хүдэлмэрийн аша дүнгөөр алдаршаһан аюулта ехэ дайнда дүрбэн жэл үлүү хабаадажа Эхэ ороноо хамгаалалсаһан, мүнөө Тарбагатай нотагайһаа ашата үндэр сэрэг жэншэдгүй сахижа һууһан замдаа.

Гомбоцырен гэшэмнай зургаа наһандаа мори унажа, хони адуулжа, утынгаа замда эхи таһиһан. Нэгэтэ Сагаан Хадаһаа зүүлжээ Хүрээтын бэлшээрэдэ долоотой хүбүүнэй хони манажа ябатарнь, унажа ябаһан гүүниһын унагалжа, жаахан хөөрхэн унага гэртэ дахуулжа ерэнэн байдаг.

Бага ябахада, 2-3 модоной хараа газар холо шэнгээр үзэгдэдэг ааб даа. Хасуури модон соогуур урасхалтай Дархитын хара уһанһаа үбэлэй шэмэрүүн хүйтэнэй сагта үхэр малаа уһалаад, даараад гэртэ бусалгандаа Найдан эжидэ заабол орожо дулаасадаг, зузаан хүшөөһэ эдижэ садааг заншалтай болоод, гэртэ эрэхэдэнь, малнуудын үни бусанхай, хорой хоймог хахижа байгшад һэн гэжэ хөөрөгшэ бэлэй. Найма-юһэтэйдөө обоо найрта хурдан гүйгөөшын жолоо бариха уридаандаа хабаадаг болоһон. Арбаад гаратай хүбүүн үбнэ сабшадаг, мори плутга хүлэжэ газар хахалдаг болоһоор урмаһаһан.

«Нютагай домогуудһаа» гэнэн конкурсно

НЭРЭНЬ ЭРХҮҮ ХОТОВО МЭДЭГДЭНЭН

Нэгэтэ Шараһан нотагай баяшуул эд бараа асархаяа, мяха, төһовө наймаалхаяа Эрхүү ошохо гэжэ хэлсэбэд. Тэрэ үедэ олоороо хамтаржа, холын харгыда гарадаг байгаа. Арбаад хүнүүд сугларжа, угамаршан хэлэб: «Холын харгыда гарахамнай, хүнүүднэй үсөөн лэ байна, ямаршые аюулда орожо болохобди, ушар тишмэнэ Намсарай бүхэе абашалсаа һаамнай, ехэл һайн байгаа». Олоороо ошохо, Намсарайгаа гуйба, аргадаба.

- Угы, намда наймаалха юмэн үгы ха юм, та баяшуул өһөдөө ябаад ерэгты даа, - гэжэ Намсарай таһа арсаба.

Нютагайһаа хүнүүдэй гуйгаад халахагүйдэ, уян зөөлэн сэдхэлтэй Намсарай бүхэ ябалсаха болобо.

Бугын эбэрэй хахарма хүйтэн үглөөгүүр Шараһанайхид холын харгыда гараһаар, дүрбэдэхи үдэртөө одоол Эрхүү хотодоо дүтэлбэ.

- Зай, хүбүүд, Эрхүү хотомнай харагдаба, моригоо амаруула, сэбэрлэе, жалуун сайгаа һайса ууябди, - гэжэ угамаршан дурдахаба.

Харгыһаа хажуу тээшэ гаража,

түүгэдэбиһын гал носоожо, эдэе хоолоо, сайгаа шанабад. Тэдэнэй түлэг эдээлжэ һуухадань, Эрхүүһээ буужа ябаһан наймаашаг тэдэнгэ дүтэлбэ.

- Ай, бурхан зайлуул, эдэ хотуу галзуунууд ерээб! - гэжэ угамаршань сошонгёор дуугарба.

Нээрээшье, танигшагүй, халамгай хүнүүд тэдэнгэ дүтэлжэ, бардамаар цэрг шуула гарган, таг ондоо хэлэн шэргэ шашалжа оробод. Нэгэ томо бээтэй, мушхамал хахалтай хүниһын мориншой халуухан тонтоогол суглуулаад, сайлажа һууһан хүнүүдэй аяга руу хаяжа мэдэбэ. Тойроод байгаа-шадын ой тайгын дорьботор эльгэ хаталдаба, алыгала ташалдаба.

Сай уужа һууһан Намсарай бүхэ сүхалдаг, харайжа бодоһоор, хүхилдэжэ байгшадые дэгэлэйн захалаа шүүржэ, бээе нэгэ дахин тойруулаад, шэдэжэрхихэдэнь, тэдэнэрынш агаарта хицээд, хүнгэрэг таһан уруу толгойгоороо шаардаг, ганса хүнүүднэй арбалзажа байгаа һэн гэхэ. Шараһанайхид тэдэ «айлшадаа» хүнгэрэг соһоо арай шамай гарһанан юм.

Тэдэнэрэй галда дүтэлжэ ерэхэдэ, Намсарай хамсыгаа шаманхай, хоншой толгойн шэнээн нюдгаргануудаа

зангидаг, утжажа байба ха. «Айлшадын» малгайнүүдаа абажа, үбдэгдөөд, хүлсэл гуйжа, аргадажа ороо бэлэй.

Таралган дээрэ «айлшадайнгаа» гарые барихадаа, Би Намсарайб! Би Намсарайб! - гэжэ байгааг, үбсүүгээ зүүн нюдгаргаараа лүс-лүс гэтэр ёборжо байһан юм гэхэ.

Тэрэ уулзалһаа хойшо Эрхүү хотодо Намсарай бүхын нэрэ алдар мэдээжэ болоһон юм гэлсэдэг.

БААБГАЙН АРНАН

Табаланууд тосхондо Шаандиган гэжэ айлайхи баян бардамаараа нотаг нугаһаа бүри хөлүүр сууда гараһан байгаа.

Гурбан гэрнүүднэй уйтадажа, шэнэ томо гэгшын байһан бариха гэжэ Шаанди арбаад шамбай хүбүүдые, тэдэнэй тоодо Намсарай бүхые, хүлхэлһэн юм ха.

Хондообо могоор элбэг Бадарта тэдэнэр арбаад тэргэ морёор хүржэ ерээбэд.

- Зай, хубаад, шэнэ гэрэймни харшада хэрэгтэй болохо зула шэнги зургар могонуудые унагаагаад, холтоһынь зулажа, нэгэ доро сомоод байхат. Би унагааха могонуудые шэлэжэ, тэмдэглээд ерэхэмни, - гэнэн даабари тэдэнэртээ үгөөд. Намсарай бүхээе дахуулан саашалба.

Тэдэ хоёр үгэ болотор хондообо могонуудые тэмдэглээд, нэгэ унаһан бүдүүн могоной орбон дээрэ амархыа һууба. Орбонгой хүнды соһоо томо гэгшын баабгай гэнтэ гүйжэ гариад, Шаандиге алыгадажа унагаагаад, Намсарайда шуухуран доттолбо.

Сошонгондоо шэрээд ябаһан могоороо толгой руунь буулган гэхэдэ, халта газар сохёод, могоёо хухалжаржаби, гэбэшье, үрдижэ, тэрэнэйнгээ хоёр шэхэндэ аһаба. Тэрэ хоёр хүсээн тулалдажал мэдэбэ. Харин Шаандигн мэдээгээ табинхай, ой тайгын дорьботор ёолоһоор, хашхарһаар гүйжэ ошоод, нэгэ могоон өөгэ арай гэжэ абиржа гараба.

Намсарай баабгайгаа гоходога унагаагаад, гээрэнш гараһаар, алдага хабшааг, хүдэлэнгүй һууба. Могон дээрэ һууһан Шаанди:

- Намсарай, тайгынгаа эзэниш аргалжа «унтуульш» даа! (Түнхэндэ хэр унтай хойшо баабгайе алаха гэжэ хэлэдэггүй, харин «унтуулла» гэдэл).

- Угы, ахатан, юугээ хэлэбэ гэшэбта? Улаан гараараа яагаад «унтуулла» хүнбаб?! Могоһоо буугаад, хуматага утэр түргэн харбайгым!

- Угы дад, могоһоо буухыа айналби. Эзэнэе «унтуулахадга», арһынь лэ гамнаарай: Эрхүү хотодо абашалба, һайн сэнгэ хүрэхэ байха.

Имэ үгэнүүдые дуулахадаа, Намсарайн хорон бусалхын ехээр бусалжа, «энэ комхой золгишони минни амин оройдоошые хайрагүй жа, харин гансал баабгайн арһан сэнтэй юм байна» гэжэ ханхаттайгаа зэргэ баабгайгаа табихаржаба. Тэрэн гэдэргээшье харангуй, ой тайгын дорьботор ёоло ёолоһоор, олиггүй муухайгаар хашхаран, зугадан ошоһон юм гэлсэдэг.

Эдэ домогуудые Жэмнэг тосхондо ажаһууһан мэдээжэ үлгэршэд Майсан АЛСЫЕВ Арадан ОНГОРХОЕВ хоёрһоо Дамнин ОШОРОВ бэшэжэ абанан.

Зуун табяад жэлэй саада тээ Түнхэндэ ажаһууһан бүхэ Дугарай Намсарай тухай

Центр профессионального мастерства

Михаил МИТУПОВ:
«ЭФФЕКТИВНОЕ ЛЕЧЕНИЕ
- ОТ ПОСТОЯННОГО
ПОПОЛНЕНИЯ ЗНАНИЙ»

Г.Е.Минтаханова

У медсестер анестезистов идет учеба по неотложной медпомощи под руководством заведующей отделением № 1 В.Г.Батаевой

С главными старшими медсестрами урок проводит А.С.Жаргалова, ассистент Бурятского филиала Иркутского ГИДУВа

Занятия по информатике в компьютерном классе проводят Б.М.Ирбелтхаев и С.Ю.Донская

Социальные, экономические и политические преобразования последних лет в России предъявляют медицинским работникам, особенно медицинским работникам сестринского звена (фельдшерам, акушеркам, медсестрам, фармацевтам и т.д.) особые требования к постдипломному образованию, повышению квалификации по специальности.

Бек живи - век учись, иначе тебе в медицине делать нечего. Такая уж это профессия, что требует постоянного пополнения знаний, совершенствования профессионального мастерства, движения вперед. На старом багаже далеко не уедешь, особенно сейчас, когда идет реформирование сестринского процесса.

Система повышения квалификации в стране была создана с 60-х годов и в настоящее время существуют 450 учреждений, которые занимаются подготовкой и переподготовкой специалистов по среднеспециальным образованиям.

Первое училище повышения квалификации в стране было в 1979 году в г.Москве, затем в Ленинграде, Новосибирске, Кемерово, Омске и в Бурятии. В нашей республике медицинские работники повышали свою квалификацию на курсах усовершенствования и специализации на базе Республиканской больницы им. А.Н.Семашко с 1964 года, в 1990г. на базе курсов открыли училище повышения квалификации, а с 1991г. он перерос в Учебный Центр Министерства здравоохранения, где повышают квалификацию до 1500 медработников среднего звена республики в год.

Новые реалии предъявляют особые требования. Учебный Центр должен четко следовать своему предназначению, идти в ногу со временем, учитывать интересы обучаемых, выдерживать конкуренцию, а самое главное, не только выжить в наше тяжелое время, но и пропагандировать все новое и передовое в медицине.

М.Б.Митупов

Как же удается в нынешних условиях сохранять свой авторитет? Об этом наш разговор с директором Учебного Центра Минздрава МИТУПОВЫМ М.Б. - к.м.н., заслуженным врачом Бурятии и зам. директора МИНТАХАНОВОЙ Г.Е. - заслуженным работником образования РБ.

Корр.: Михаил Батомункуевич, Галина Еремеевна, я слышала, что профессионализм подготовки в Учебном Центре довольно высокий. Каким образом Вы этого добиваетесь?

М.Б.: Прежде всего придаем огромное значение преподавательскому составу. Что нового они могут дать слушателям, чем пополнят их багаж? При подборке кадров уделяем особое внимание этим критериям.

У нас практически нет штатных преподавателей, мы работаем с совместителями, их у нас около 300 человек. Это главные и ведущие специалисты Минздрава, горздрава, врачи высшей и первой квалификационной категории ведущих медицинских учреждений города и республики.

Г.Е.: Это в общем-то необычный для образовательного учреждения вариант, но он нам кажется оптимальным, ведь совместители в отличие от преподавателей более тесно связаны с практикой и мы приглашаем таких специалистов, которые могут лучше других раскрыть свой раздел. Ведь они являются специалистами по этому профилю.

Корр.: Но быть профессионалом в конкретной области медицины еще не означает быть хорошим преподавателем.

М.Б.: Безусловно. У нас преподают только те, кто имеет к этому склонность. Бывает, очень хороший специалист, но преподнести материал не может, слушателям не нравится. В таких случаях расстаемся.

Когда человек не в штате, происходит это довольно легко и безболезненно, без проблем и обид, на основании анкетирования слушателей. Работая с профессионалами-

преподавателями, мы убиваем двух и более зайцев.

Во-первых, врач, перед тем как идти на занятие, должен перелопатить большую кучу литературы, т.к. необходимо дать только новое, свежее и связать с практикой, разобрать интересные истории болезни, сделать анализ и главное - доходчиво объяснить.

Г.Е.: Кроме этого главные специалисты встречаются с районными медработниками, знакомятся и узнают от них беды, проблемы, а иногда сразу решают их проблемы на месте. Например: на цикле усовершенствования фельдшеров скорой помощи занятия проводят в основном врачи РЦЭМП во главе с главным врачом Кожевниковым В.В., и его заместителем Кубанцевой И.А. и т.д.

Они знают каждого фельдшера из любого района республики в лицо и лично с каждым знакомы, знают все их недостатки, проблемы, ошибки, знают их сильные и слабые стороны и оказывают практическую и методическую помощь.

А самое главное, специалисты знакомят слушателей с последними достижениями в медицине, с новой аппаратурой и применяют их в практике, доказывая, что медицинская наука не стоит на месте, а наше здравоохранение в тяжелое время все-таки внедряет новые технологии и методики лечения больных.

Корр.: А что нового внедряете в своей работе?

М.Б.: Вы знаете, что в настоящее время идет реформирование среднего медицинского и фармацевтического образования, направленное на подготовку специалистов среднего звена, соответствующих современному состоянию здравоохранения и медицинской

науки, а также перспективам их развития.

В 1998 году был на съезде медсестер в Санкт-Петербурге, где медсестры ставили перед собой большие задачи по развитию сестринского дела в России. Здесь же были определены направления и этапы реформирования среднего медицинского и фармацевтического образования, пути формирования нового типа медицинской сестры. Врачи должны видеть в них коллег-специалистов.

Наш коллектив с 1997 года начал знакомство медсестры с философией сестринского дела, с сестринским процессом, т.к. базовые училища

еще не выпустили специалистов по новой программе, знающих

философию сестринского дела, а среди стажированных медсестер еще не все восприняли ее. Но даже если после курсов усовершенствования в РУМЦ медсестра приступает к работе по новой методике, то администрация больницы их не понимает и принимает эту новую для них практику работы в штыки. Работать по старому им удобно, видимо.

Г.Е.: Поэтому мы с целью просвещения врачей и введения их в курс дела на врачебных циклах и для врачей интернов включили 2 часа для разъяснения философии сестринского дела.

Корр.: У вас учатся и врачи? Я думала, что только средний медицинский персонал повышает квалификацию на вашей базе.

М.Б.: Да, специализацию врачи проходили через нас всегда, а вот усовершенствование врачей мы стали проводить с 1997 года, в основном тематические. Кроме этого организуем совместно с Минздравом, главными специалистами выездные циклы усовершенствования врачей. Приезжают к нам преподаватели с центральных баз и читают лекции, это экономично, т.к. нет возможности в настоящее время нашим врачам ездить на усовершенствование в центральные города, как это было раньше. Но наша основная задача - это организация усовершенствования и специализации медицинских работников сестринского звена, т.е. специалистов со средне-специальным медицинским образованием.

Г.Е.: В последнее время объясняю всем, что обращение «средние медицинские работники» - не верное и с этим нельзя не согласиться. Ведь не называют же у нас в стране учителей, специалистов со средним педагогическим образованием - «средний педагогический работник». Для них есть слово

«учитель». А почему медицинский работник должен иметь прилагательное «средний».

«Медицинские работники со средним образованием» - тоже не верно, т.к. в настоящее время некоторые медсестры имеют высшее образование, объединить же всех понятием «медсестры» тоже нельзя, т.к. среди них есть фельдшера, акушерки, зубные врачи, фармацевты... Некоторые пытаются их объединить в понятие «сестринское дело», но необходимо объяснить еще раз, что среди них есть фельдшера, которые занимаются лечебным делом, лаборанты - лаборанты

торным делом... Это тоже не правильно, т.к. специалисты со средне-специальным образованием разных специальностей должны заниматься не только сестринским делом, лечебным делом, но и должны включать в свою работу уход за больными, профилактику заболеваний, медико-социальную, психологическую и педагогическую и научно-исследовательскую работу.

Г.Е.: Легче и безболезненно приживется понятие «медицинские работники сестринского звена и сестринской службы». Ведь это самый многочисленный отряд из медицинских работников.

М.Б.: Да, раньше медсестра считалась всего лишь помощником врача, бессловесным исполнителем его назначений. Чтобы изменить отношение к сестринскому персоналу, необходимо определить место и положение специальности медсестер среди других медицинских работников в обществе и относиться к ним в первую очередь как к равным специалистам.

Корр.: А выезжаете ли вы в районы?

Г.Е.: Да, конечно. Особенно сейчас, т.к. очень сложно медсестре выехать к нам на учебу на месяц - на 1,5, бросив семью, детей, а у некоторых нет денег. Сами знаете, что зарплата задерживается. Поэтому мы организуем выездные циклы.

М.Б.: Главные врачи РТМО, которые хорошо умеют считать деньги, приглашают нас для проведения усовершенствования их работников на месте, это и экономия большей для них и положительный моральный фактор. В 1998-ом году мы провели выездные циклы в Гусиноозерске, Петропавловке, Кяхте, Заиграево, Кабанске. Наши преподаватели работали там, главные врачи оплатили их труд. В общем, все остались довольны.

Корр.: Михаил Батомункуевич, Вам не кажется, что популярность вашего Учебного Центра возросла с тем, что на вашей базе проходят аттестацию, переподготовку и сертификацию?

М.Б.: Да, а что в этом плохого? С 1998 года у нас проходят тестирование и врачи перед аттестацией. Медсестры, фельдшера и все те, кто учится у нас, сдают на сертификат, проходят аттестацию. В принципе учиться медицинские работники могут где угодно, но аттестацию проходят у нас. И как правило, кто учится у нас, аттестацию проходят лучше, потому что во время обучения на цикле мы уделяем внимание тем разделам, которые входят в тестовые задания. Это отнюдь не означает, что аттестуемые заранее знают тесты - это невозможно, т.к. медсестры проходят 3 этапа:

1. Контроль практических навыков
2. Компьютерное тестирование
3. Сертификационный экзамен на комиссии, которая рекомендует работника на аттестацию по соответствующей категории.

Аттестационная комиссия - это комиссия Минздрава.

Г.Е.: Показатели по аттестации и сертификации у нас неплохие. Если сравнить с Российскими показателями, то мы ничуть не отстаем. Но мы не должны уповать на свои показатели.

Работа предстоит большая. К 2000 году все медицинские работники должны быть сертифицированы.

Корр.: Традиционный вопрос. Планы на будущее?

М.Б.: Планы как никогда больше. Первое - это найти здание. Если оно будет, то мы своим коллективом постараемся организовать учебный процесс на высшем уровне. Второе - создать показательные базы (ФАП, врачебная амбулаторная аптека), где можно учить наших курсантов. У нас есть учебные классы в ТМО. Очень много помогают главные врачи. Выделили учебные кабинеты станция переливания крови, РПТД, республиканская больница, стоматологическая поликлиника №2, ТМО №2, ТМО №1, станция скорой помощи.

Г.Е.: Я хочу добавить. В этом году мы планируем отметить небольшой юбилей Учебного Центра - 35-летие со дня создания. Затем нас ждет лицензирование.

Корр.: Мы с интересом узнали о работе вашего Центра и от души желаем работникам коллектива творческих успехов и здоровья.

Пусть в юбилейном году сбудутся ваши прекрасные помыслы и начинания!

Дарима ЭРДЫНИЕВА.
Фото Гомбо САМБЯЛОВА.

«Средних» медицинских работников не бывает

Если хочешь хорошо лечить — век учишься

Стоматологи на занятиях по сестринскому процессу

Педагог в учебном центре

Лаборанты (слева направо) Е.И.Грудинина и О.Н.Нихилеева регистрируют курсантов на компьютер

Библиотекарь М.А.Налетова обрабатывает поступившую литературу

Главный бухгалтер (справа) Д.Д.Султумова, Л.Б.Быкова, экономист (слева) и Д.Ц.Цыренова, бухгалтер на рабочем месте

БОДРОСТЬ ЗА ОДНУ МИНУТУ

У подавляющего большинства из нас наблюдается дефицит времени. Предлагаемый комплекс требует всего одну минуту и поможет перезарядить «аккумулятор» энергии, освободить от постепенно накапливающейся усталости.

1. Быстро потрите друг о друга пальцы рук.

2. Теперь быстро потрите разогретыми теплыми пальцами щеки вверх-вниз.

3. Часто постучите барабанной дробью по макушке головы.

4. Сожмите руку в расслабленный кулак. Энергично поглаживайте внутреннюю и внешнюю сторону предплечья. 3 раза.

5. Осторожно надавите на щитовидную железу (ниже кадыка) большим и указательным пальцами. 3 раза.

6. На шее найдите сонную артерию, осторожно нажмните пальцами с одной стороны, сосчитав до 5. Освободите, дышите глубоко, перейдите на другую сторону и снова нажмните.

7. Большим пальцем нащупайте впадину в основании черепа (у места соединения головы с позвоночником). Нажмите, сосчитав до 3-х, отпустите. Повторите 3 раза.

8. Массаж рефлекторных зон ног: а) сожмите кончик большого пальца, затем подушечку большого пальца. Если заметите болезненную точку, разотрите ее до исчезновения боли; б) плотно захватите большим и указательным пальцами руки ахиллово сухожилие, сдавите его, отпустите. Повторите по 3 раза на каждой ноге; в) быстро потрите вверх ступни рукой (или, что более удобно, пяткой другой ноги).

9. Раскрытой ладонью похлопайте ногу спереди, сбоку и сзади от ступни до паха (если у вас нет варикозного расширения вен).

Если, заканчивая массаж, вы почувствуете, что по телу разлилась приятная теплота, цель достигнута: всего за 60

секунд вы включили основные системы организма на всю мощность.

НЕ РАЗДРАЖАЙТЕСЬ ПО ПУСТЯКАМ

Вот несколько советов, как избежать нервозности:

- хорошее настроение создавайте себе сами;
- не раздражайтесь по пустякам;
- никогда не завидуйте другим;
- все старайтесь делать заранее, чтобы не нервничать из-за спешки;
- не планируйте много дел на короткое время;
- не затягивайте принятие решений;
- если вынуждены ждать, заполните ожидание делом. Эти правила элементарны, и вы их прекрасно знаете. Теперь дело за малым: попробуйте не просто знать, а следовать им. И вы забудете об усталости, нервозности, раздражительности, уберёжете себя от отрицательных эмоций, ненужных переживаний, ошибок и неверных шагов в бизнесе и жизни.

Если вы вынуждены ждать, заполните ожидание делом. Эти правила элементарны, и вы их прекрасно знаете. Теперь дело за малым: попробуйте не просто знать, а следовать им. И вы забудете об усталости, нервозности, раздражительности, уберёжете себя от отрицательных эмоций, ненужных переживаний, ошибок и неверных шагов в бизнесе и жизни.

КАК ПОМОЧЬ СЕБЕ ПРИ ЗАБОЛЕВАНИЯХ МОЧЕВОГО ПУЗЫРЯ

Пить больше воды. При первых признаках заболевания следует пить как можно больше чистой, хлорированной воды. Она помогает удалить из организма то, что вызывает раздражение. Восемь стаканов в день составляют минимальную порцию, а если вы сохраняете активность и потеете, количество воды следует увеличить. Если вы пьете достаточно воды, моча будет совсем светлой или слегка окрашенной. Темный цвет мочи означает, что она слишком концентрирована, то есть вы выпиваете воды меньше, чем следует.

Принимать теплый душ. При инфекционных заболеваниях мочевого пузыря и при его раздражении теплый душ действует расслабляюще, усиливает мочеотделение.

Следить за своим рационом. Раздражение мочевого пузыря могут вызвать кофе, чай, газированные напитки, острая пища, цитрусовые, клубника, помидоры, уксус, спиртные напитки.

Пить клюквенный коктейль. Согласно научным данным, люди, употребляющие напитки из клюквы, вдвое реже страдают от заболеваний мочевого пузыря. Клюквенный сок является эффективным лечебным средством. У тех, кто пьет напитки из клюквы, в 75 процентах случаев заболевание проходит быстро и бесследно.

Тест — диагностика

ЗДОРОВА ЛИ ПЕЧЕНЬ?

Чтобы не пропустить начало заболевания, постараемся выяснить, не в опасности ли наша печень?

1. Болели ли вы гепатитом?
2. Вы часто страдаете вздутием живота и отрыжкой?
3. У вас были желчные колики или тяжесть в этом месте?
4. Вы чувствуете себя все чаще вялым, усталым, без настроения?
5. Вы употребляете алкоголь регулярно, каждый день?
6. Вы покупаете медикаменты?

РЕЗУЛЬТАТЫ ТЕСТА

Вы более восьми раз ответили «нет»

Ваша печень в порядке. Тем не менее не перегружайте ее. Чем здоровее печень, тем больше шансов и у других органов.

На большинство вопросов ответ «да».

Вам нужно пожалеть вашу печень, потому что риск заболевания велик. Ваша кровь недостаточно хорошо очищается и насыщается питательными веществами, потому что печень ослаблена. Постарайтесь как можно скорее обследовать печень и желчный пузырь.

НА ПАМЯТЬ

Главные враги печени - алкоголь, медикаменты, кофе и шикотин.

Все вместе - смертельный квартет для печени, вашей «химической лаборатории».

Но они вредят и поодиночке. Постарайтесь разумно подойти к их употреблению.

Здоровое питание, расслабление помогут восстановиться.

Ешьте вместо мяса, жирного и сладостей побольше овощей, фруктов, каш и почаще отдыхайте под тихую нежную лирическую музыку.

ОБИДНЫЕ СЛОВА

Обидные слова подстерегают нас часто тогда, когда мы меньше всего готовы к этому. Они кольнут вас и в транспорте в час пик, и на работе, и за праздничным столом.

Во все времена считалось, что именно в семье мы сможем спрятаться от всех бед и невзгод мира, но на самом деле родственники часто говорят друг другу такое, чего никогда бы не позволили себе сказать постороннему человеку, подчас добавляя в свое оправдание: «Ты же знаешь, я говорю это любя!»

1. Старайтесь не попадаться на крючок - проанализируйте обидевшее вас замечание. Отвечайте только на невысказанный упрек. Например, сразу: «Если бы ты меня любила, то оставила бы

прежнюю прическу, которая так нравилась мне!» - можно ответить: «И давно ты решил, что я тебя не люблю?» Секрет этого приема в том, чтобы, не давая волю чувствам, разобраться, что высказано, а что-нет!

2. Снимайте отрицательный заряд колкого укола, спросив напрямую: «Тебе зачем-то нужно меня обидеть?» или: «Ты понимаешь, как могут быть расцелены твои слова?»

3. Попробуйте согласиться. Соглашаясь с критикой, вы обезоруживаете критикующего. Если жена говорит: «Мне кажется, ты поправился, дорогой, килограммов на десять», - отвечайте: «На двенадцать, если быть точным». Если она не отступает: «И что же ты будешь делать с лишним весом?» - попробуйте так: «Да, наверное, ничего, побуду толстяком какое-то время». Помните: язвительное замечание ранит настолько, насколько вы сами наделяете его силой.

4. Игнорируйте удар. Выслушав замечание, скажите себе, что оно не по адресу, и забудьте. Умение прощать - одно из важнейших качеств, помогающих нам жить, к тому же его можно развить.

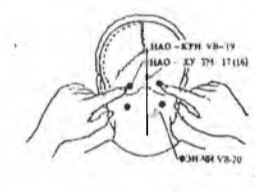
Если вы еще не готовы простить, дайте понять оппоненту, что он услышан, но ответа не будет. А в другой раз, когда вас опять заденут, сотрите с рукава платя или рубашки воображаемое пятно. Когда вас спросят, что вы делаете, скажите: «Мне показалось, что-то на меня попало, видимо, ошибся». Или сделайте вид, что вам неинтересно и безразлично. Поморгайте, зевните, посмотрите в другую сторону, всем видом как бы говоря: «Да кого это волнует?» Поверьте, от вас отстанут - кому же приятно, когда его находят скучным?

5. И последнее - «нарастите кожу». Постоянно держать удар, доказывать свою правоту и контролировать ситуацию - дорого обходится. Вам никогда не удастся полностью оградить себя от колких замечаний, так попробуйте воспринимать их как естественные проявления раздражения, время от времени посещающего любого человека. Большинство из нас старается не оскорблять других, но иногда мы допускаем ошибки. Помните: унижая других, человек пытается самоутвердиться. Не принимайте оскорблений, даже когда вас осыпают ими, будто дарами любви. Выберите легкий путь, предположив, что люди хотят поступать как можно лучше, но многие просто не осознают, как их поведение, слово сказываются на других...

Выслушав обидные слова, скажите себе, что они не по адресу, и... забудьте.

САМОПОМОЩЬ ТОЧЕЧНЫЙ МАССАЖ - ДРЕВНИЙ ВИД ЛЕЧЕНИЯ, ПРИШЕДШИЙ С ВОСТОКА

ПРИ ГОЛОВНОЙ БОЛИ

ПРИ НАРУШЕНИЯХ СНА

